

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Boris Praznik

Ocenjevanje kakovosti javnomnenjskih anket

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Boris Praznik

Mentor: doc. dr. Janez Štebe

Ocenjevanje kakovosti javnomnenjskih anket

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Ocenjevanje kakovosti javnomnenjskih anket

V mojem diplomskem delu obravnavam kakovost javnomnenjskih raziskav. Ta tema je atraktivna, saj je v obtoku zelo veliko anketnih vprašanj. In ker vem, da se obstoječa vprašanja navadno povzemajo ali pa prevedejo je dobro da prej preverimo še njihovo kakovost. V ta namen sem se odločil preizkusiti program za napovedovanje kvalitete anketnih vprašanj (SQP), ki je bil razvit s strani Van der Veld-a. Na začetku sem najprej opisal anketni vprašalnik in njegovo oblikovanje. Naslednje česar sem se dotaknil je definicija družboslovne ankete in pa različne dimenzije preverjanja kakovosti raziskav. Čeprav sem na začetku imel namen preizkusiti tudi pristop MTMM, sem ga zaradi preobsežne naloge le splošno opisal in se osredotočil na program SQP. Sledi program za napovedovanje kakovosti vprašanj SQP in njegova razlaga. Sprva sem si zadal uporabo različnih vprašanj iz tujih raziskav, vendar je večina vprašanj v slovenskih javnomnenjskih anketah prevedenih. Zato sem izbral le vprašanja iz slovenskih javnomnenjskih raziskav in na njih preizkusil uporabnost programa.

Ključne besede: anketa, veljavnost, zanesljivost, kakovost, SQP program.

Evaluation of the quality of public opinion surveys

My thesis identifies the quality of public opinion polls. This topic is attractive because there are a lot of survey questions in circulation. And because I know that the existing questions are usually summarized or translated it's good to first check their quality. For this purpose, I decided to test a program for predicting quality of survey questions (SQP), which was developed by Van der Veld. At the beginning I described the questionnaire and its design. The next thing I tackled is the definition of social surveys and the various dimensions of verifying the quality of research. Although I initially had the intention to test the MTMM approach, I decided to only describe it in general and focus on the SQP program, because of the extent of the thesis. This was all followed by a program for predicting quality of questions SQP and its interpretation. At first, I set the use a variety of questions from foreign research, but most questions in Slovene public opinion polls are translated. So I chose only questions from Slovene polls and tested the usefulness of the program on them.

Keywords: survey, validity, reliability, quality, SQP program.

KAZALO

1	UVOD.....	5
2	ANKETA.....	7
2.1	Družboslovna anketa	8
2.2	Značilnosti ankete in pri čem moramo biti pazljivi.....	10
3	KVALITETA MERJENJA	14
3.1	Merila kvalitete raziskovalnih vprašanj.....	14
3.2	Veljavnost in zanesljivost merjenja.....	17
3.3	Pristop MTMM.....	20
3.3.1	MTMM matrika.....	22
4	PROGRAM ZA NAPOVEDOVANJE KVALITETE RAZISKAVE.....	23
4.1	SQP (Survey quality predictor)	24
4.2	Avtomatični napovedovalec kvalitete raziskave (Avtomatic SQP)	25
4.3	Polavtomatski napovedovalec kvalitete raziskave (Semiavt. SQP)	26
4.4	Analiza s programom SQP	27
5	ANKETNA VPRAŠANJA ZA ANALIZO S PROGRAMOM SQP.....	29
5.1	Vprašanja o sreči	30
5.2	Vprašanja o razumevanju demokracije.....	31
5.3	Interpretiranje rezultatov pridobljenih s programom SQP	32
5.3.1	Skupni rezultati.....	32
5.3.2	Vmesni rezultati.....	33
5.3.3	Ostala vprašanja obdelana s programom SQP.....	35
6	SKLEP:.....	39
7	LITERATURA:.....	41
	PRILOGI:.....	43
	Priloga A: Vprašanja, obdelana s programom SQP, kot so v vprašalnikih:.....	43
	Priloga B: Izpisi iz programa SQP:	45

KAZALO SLIK:

Slika 3.1: Merski model dveh spremenljivk merjenih z isto metodo	15
Slika 4.1: Polavtomatski program SQP	26

KAZALO TABEL:

Tabela 3.1: Primer matrike MTMM.....	22
Tabela 5.1: Izpis iz programa SQP (skupni rezultati)	32
Tabela 5.2: Vmesni rezultati programa SQP	34
Tabela 5.3: Rezultati vprašanj o sreči.....	35
Tabela 5.4: Rezultati vprašanj o demokraciji	36

1 UVOD

Namen diplomske naloge je preizkusiti uporabnost programa za ocenjevanje kakovosti anketnih vprašanj (SQP) in ga primerjati s standardnimi pristopi za ocenjevanje kakovosti anket. Poskušali bomo torej oceniti kakovost slovenskih javnomnenjskih raziskav s programom SQP, kar je tudi cilj te naloge.

Skozi teoretični del bomo opisali anketo kot način zbiranja podatkov, potek sestavljanja anketnih vprašanj in njihovo testiranje. V nadaljevanju bomo opredelili zanesljivost, veljavnost in pristop MTMM¹, ki se uporablja za napovedovanje veljavnosti konstrukta. Osredotočili se bomo na knjigo Willema E. Sarisa in Irmtrada N. Gallhoferja, in sicer na njune poglede na veljavnost, zanesljivost anketnih vprašanj in pristop MTMM. Vse te lastnosti bomo primerjali še z ostalimi avtorji, ki so se ukvarjali s kakovostjo raziskovanja.

V praksi se za preverjanje kakovosti vprašanja največkrat uporablja metoda predhodnega anketiranja med testnimi anketiranci. Na osnovi odziva in pridobitve želenih podatkov se potem odločimo glede ustreznosti posameznega vprašanja.

Namesto metode predhodnega anketiranja lahko uporabimo program za napovedovanje kvalitete vprašanj (SQP), ki ga bomo opisali v zadnjem delu. Pogledali bomo njegovo uporabnost pri anketnem raziskovanju. Program za preverjanje kvalitete anketnega vprašanja lahko posamezno anketno vprašanje preveri med samo izdelavo, medtem ko se predhodno anketiranje izvaja, ko je izdelan že cel vprašalnik. Glavna prednost programa je v tem, da nam napove kakovost vprašanja med izdelavo le-tega, pomaga nam pri usmerjanju, da je končno vprašanje največje možne kvalitete in da z njim pridobimo zelene odgovore. S tem prihranimo veliko časa in tudi denarja.

Pri praktičnem delu se bomo osredotočili na dva sklopa vprašanj. Prvi bo sestavljen iz vprašanj o sreči, ki na različne načine merijo isto spremenljivko, drugi pa iz vprašanj glede demokracije in njenega razumevanja. Poskušali bomo izbrati čim bolj različna vprašanja, takšna, ki so se že uporabljala za slovenske javnomnenjske raziskave.

¹ Angl. Multitrait-Multimethod Matrix je matrika z množičnimi lastnostmi in večimi metodami.

Vprašanja bomo nato obdelali s programom SQP in ocenili njihovo kakovost. Vprašanj ne bomo spreminjali, napisali bomo le kakšne spremembe priporoča izpis iz programa.

Zastavili smo si nekaj raziskovalnih vprašanj, na katera bomo skozi nalogo poskušali pridobiti odgovore.

Pogledali si bomo MTMM pristop in njegovo uporabnost pri ugotavljanju veljavnosti. Ugotoviti želimo uporabnost programa SQP kot programa za napovedovanje kakovosti anketnih vprašanj. S programom bomo skozi analizo pregledali, kako posamezni tipi vprašanj vplivajo na kakovost. Ali tip² vprašanja, dolžina in razumljivost vplivajo na kakovost vprašanja?

² Odprta –zaprt vprašanja

2 ANKETA

Navadno se odločimo za raziskovanje s pomočjo ankete, če je v raziskavo vključenih veliko število ljudi. Anketa je sestavljena iz vprašanj o eni ali več temah, ki so zbrana na enem mestu. Zanimajo nas odgovori določene populacije na ta vprašanja, ki jih pridobimo z anketiranjem. »Anketiranje je standardiziran postopek zbiranja podatkov, ki kot svoj merski instrument uporablja vprašalnik« (Schumann in Jordan v Hlebec 1996, 9).

Z anketo lahko zbiramo podatke na različnih področjih, najpogosteje pa v družboslovju. »Za družbene znanosti, ki temeljijo na statistični obdelavi empiričnih podatkov, je anketiranje osnovno sredstvo pridobivanja podatkov o družbenem svetu« (Hlebec 1996, 9). Prav zaradi tega pa je pomembno, da je anketa in samo anketiranje natančno.

Ker je vprašalnik mogoče oblikovati šele po opredelitvi raziskovalnega procesa, cilja in hipoteze, je anketa le ena od faz raziskovalnega procesa (Winkler 1996).

Prednosti in slabosti ankete:

- + z anketo lahko pridobimo nedostopne podatke, za katere je pomembna objektivnost,
- + je ekonomična, saj lahko pridobimo veliko število informacij v zelo kratkem času,
- zaradi nestrokovnosti anketarjev lahko nastanejo napake,
- ankete se ne da prilagoditi vsem anketirancem (univerzalno),
- možnost neiskrenih odgovorov na vprašanja (Winkler 1996).

2.1 Družboslovna anketa

Družboslovne ankete, ki jim popularno rečemo tudi javnomnenjske raziskave, so namenjene raziskovanju mnenj, vrednot in stališč določene populacije. Raziskujejo lahko različna področja. Pri nas raziskujejo javno mnenje številne organizacije. V Sloveniji je najbolj priznan CJM³, ki sistematično izvaja projekt SJM⁴ že od leta 1968. Z raziskovanjem komunikacij se na primer ukvarja RIS⁵, poznamo pa še številne druge organizacije⁶, ki se ukvarjajo z raziskovanjem javnega mnenja ob naročilu medijev, državnih institucij in podjetij.

Pri družboslovni anketi pridobimo podatke, ki so kvantitativni in s tem omogočajo različne nadaljnje statistične analize. Pred samo izvedbo ankete moramo določiti cilj raziskave in teoretično opredeliti pojav, ki ga raziskujemo. Zaradi velikega števila anket, ki jih izvajajo tako v raziskovalne kot tržne namene, je pomembno, da za večjo odzivnost oziroma sodelovanje vsak vprašalnik začnemo z uvodom. Anketirancu zaupamo namen ankete, dolžino ankete in pomembnost iskrenih odgovorov. Prav tako je priporočljivo, da povemo, kdo anketo izvaja in da je raziskava anonimna. Pomemben podatek je tudi, kje bodo objavljeni rezultati. Pri oblikovanju vprašalnika pazimo na razumljivost in natančnost uporabljenih besed v vprašanjih in odgovorih. Oblikovati moramo vprašalnik, ki bo najprimernejši za raziskovano populacijo po obliki, vsebini in uporabljeni tehnologiji (računalniško podprti) (Flere 2002, 118-119).

³ Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij

⁴ Slovensko javno mnenje

⁵ Raziskovanje interneta v Sloveniji

⁶ Mediana, e-center in druge

Ker imamo opravka z raziskovanjem javnega mnenja, si na kratko pogledimo, kaj je to javno mnenje.

»V resničnem življenju nihče nima javnega mnenja o vsakem javnem vprašanju, čeprav je to dejstvo pogosto skrito, saj človek misli, da javno vprašanje ne obstaja, če si on sam o njem ni ustvaril javnega mnenja« (Lippmann 1999, 245).

Javno mnenje je mnenje večine, populacije, ki nas zanima, o določeni temi ali o več temah, ki se lahko preučuje skozi različne raziskave. Javno mnenje največkrat raziskujemo s pomočjo ankete, saj je le-ta zaradi svojih značilnosti najboljša za raziskovanje velikih populacij.

Podatki, pridobljeni z javnomnenjskimi raziskavami, se največkrat uporabijo v medijih. Ti skušajo širši javnosti prikazati mnenje določene populacije o aktualnih in manj aktualnih temah (Lippman 2002, 204-228).

Vsakodnevno lahko naletimo na izsledke raziskav v dnevnem časopisju, na televiziji in tudi radiu. V zadnjem času se za raziskovanje javnega mnenja za aktualne teme veliko uporabljajo kratke ankete, ki so na spletnih straneh medijev. Navadno nam zastavijo le eno vprašanje in ob kliku na odgovor se nam takoj izpišejo mnenja ostalih, ki so že odgovarjali. Na takšen način, glede na visoko stopnjo anonimnosti, lahko pridobimo dokaj realne odgovore. Je pa vprašanje reprezentativnosti vzorca, saj lahko posameznik namenoma večkrat odgovori na določeno vprašanje in s tem ustvari nerealne rezultate.

Javnomnenjske raziskave so uporabne tudi kot vir podatkov za **teoretsko spodbujeno raziskovanje**⁷, kjer so pomembna vprašanja veljavnosti in zanesljivosti kot najbolj razširjeni kriteriji za kakovost merjenja in s tem uporabnosti za raziskovanje. Te kriterije kakovosti pa je smiselno uporabljati v javnomnenjskih raziskavah nasploh (Toš 1988, 186). Flere javnomnenjskim raziskavam pravi eksplikativne raziskave, saj potrebujejo predhodne raziskave za uspešno raziskovanje (Flere 2002, 54).

⁷ Ali sekundarna analiza.

2.2 Značilnosti ankete in pri čem moramo biti pazljivi

Ker se bomo v nadaljevanju ukvarjali z napakami, ki so povezane z različnimi oblikami in vsebinskimi vidiki vprašanj, bomo najprej pogledali vire napak pri anketah. Napake se pogosto pojavljajo zaradi oblike vprašanj, zato si najprej pogledajmo delitev vprašanj.

Vprašanja delimo na **vprašanja zaprtega in vprašanja odprtega tipa**. Mišljenje nekaterih je, da so vprašanja odprtega tipa boljše od vprašanj zaprtega tipa. Če imamo vprašanja odprtega tipa, anketirancem ne ponudimo možnih odgovorov, s tem ne vplivamo na njihov odgovor in pustimo, da prosto razmišljajo. Kot primer lahko pogledamo vprašanje: »Kaj je po vašem mnenju v današnjem času največji problem, s katerim se ukvarja država?«. Pri odprtem tipu vprašanj lahko pričakujemo vpliv medijev. Anketiranci bodo v večini navajali tekočo problematiko, ki je bila nedavno predstavljena v medijih. Zaprti tip vprašanj pa ponudi možne odgovore, anketiranec pa se odloči za najprimernejšega. Veliko raziskovalcev se sprašuje, koliko možnih odgovorov dati v nabor možnih odgovorov. Miller (1956) predlaga največ 7 možnih odgovorov, saj naj bi anketiranci ob preveliki izbiri prebrali le prvih 7 (Saris in Gallhofer 2007, 103-110).

Obstajajo in uporabljajo pa se tudi pol zaprta, pri katerih je del besedila izpisanega, drugi del pa dopišemo sami.

Naslednja delitev vprašanj je na **direktna in indirektna vprašanja**. Direktna vprašanja so vprašanja, pri katerih vprašamo točno to, kar nas zanima. Pri indirektnih vprašanjih, ki so značilna za občutljive teme, pa vprašamo tako, da ima anketiranec občutek, da je ustvaril dober vtis o sebi. Primer takšnih vprašanj so vprašanja glede osebnega dohodka. Namesto da vprašamo direktno po višini dohodka, bi lahko zastavili vprašanje, ali je njegova plača povprečna, nadpovprečna ali podpovprečna. Ker je to vprašanje dokaj nenatančno, lahko pridobimo pristranski odgovor. V takem primeru bi bilo boljše vprašanje glede višine plače nekoga (sodelavca), ki ima enak delovni položaj kot anketiranec (Flere 2002, 123).

Napake se lahko pojavljajo tudi v drugih fazah priprave in izvedbe ankete. Pojavijo se še pri vzorčenju ali pa je zanje kriva metoda zbiranja podatkov. Prav tako so napake pogosto vezane na cilj merjenja, zaradi česar je potrebna še posebna pozornost pri sestavljanju anketnega vprašalnika.

Pri oblikovanju raziskave moramo sprejeti nekaj odločitev, ki jih Saris in Gallhofer delita na:

- izbira teme,
- izbira najpomembnejših spremenljivk,
- metoda zbiranja podatkov,
- sestavljanje vprašalnika,
- testiranje kvalitete vprašalnika,
- oblikovanje končnega vprašalnika,
- izbira populacije in vzorčenje,
- odločitve, povezane z izvedbo raziskave,
- poročilo.

Najprej se moramo odločiti, ali bo naša raziskava opisna ali pojasnjevalna in ali bo eksperimentalna ali neeksperimentalna. Anketa se navadno uporablja pri **opisnih** raziskavah, kjer želimo na primer izmeriti zadovoljstvo državljanov z gospodarstvom, vlado in podobno. Primer **pojasnjevalne** raziskave je pregled dejavnikov⁸, ki pojasnjujejo volilno udeležbo, zaradi česar pridejo bolj do izraza vidiki zanesljivosti in veljavnosti. Brez njihovega upoštevanja, bi namreč lahko narobe interpretirali koeficiente vzročnih povezav med spremenljivkami.

⁸ Ti dejavniki so starost, izobrazba, politični interes,...

Do napak lahko pride pri **izbiri spremenljivk**. Izberemo jih na osnovi namena raziskave. Če na primer merimo zadovoljstvo z vlado, bo tudi vprašanje navezano na zadovoljstvo z vlado. Odločimo se za spremenljivke, ki vplivajo ena na drugo. Volilna udeležba je na primer v medsebojni povezanosti s starostjo, izobrazbo in političnim interesom.

Izbira **načina anketiranja** je zelo pomembna, saj vpliva na stroške raziskave, obliko vprašalnika in kakovost podatkov. Raziskave, v katerih potrebujemo anketarja, so precej dražje in imajo vpliv prisotnosti anketarja. Telefonske raziskave so cenejše in imajo manj vpliva anketarja, internetne raziskave pa so najcenejše. Če imamo raziskave računalniško podprte, prihranimo čas in denar pri kasnejši obdelavi.

Pri **sestavi vprašanj** moramo imeti v mislih populacijo, za katero so vprašanja namenjena. Moramo se odločiti o predmetu in razsežnosti vprašanja glede na namen raziskave, kakšna bo oblika vprašanja (trditev, vprašanje,...) in ali bo vprašanje vsebovalo uvod, razlago, navodila in podobno. **Nagovor anketiranca** kot uvod v anketo nam lahko zelo zmanjša neodgovore, saj anketirancem razložimo namen in pomen ankete. Prav tako se razloži anonimnost odgovorov in pomembnost iskrenih odgovorov. Na koncu se zapiše še **zahvala** za sodelovanje (Saris in Gallhofer 2007, 4-12).

Zelo dobro je, da z že narejeno anketo naredimo preizkusno anketiranje. Tako pridobimo dragocene informacije, kot je čas anketiranja, razumljivost vprašanj in odgovorov in zanimanje za odgovarjanje na anketo (Winkler 1996).

Naslednja odločitev je zato kako bomo **testirali vprašalnik**. Lahko se odločimo za pregled vprašalnika. Nekaterim sodelavcem razdelimo vprašalnike, da jih pregledajo in povedo, če res merijo, kar smo si zadali, in kakšna je oblika vprašalnika. Testiramo ga lahko tudi s predhodnim testnim anketiranjem ali pa s pomočjo programa za napovedovanje kvalitete vprašanj. Po popravkih ponovimo testiranje. Določimo še končno postavitev vprašanj in če ni računalniško podprta anketa, gre vprašalnik v tiskanje.

Sledi **vzorčenje**, ki je postopek izbora dela populacije, ki predstavlja celotno populacijo. Poznamo slučajno in neslučajno vzorčenje. V sedanjem času se za resne akademske in javnomnenjske ankete uporablja slučajno vzorčenje, za vzorčni okvir pa lahko uporabimo različne evidence⁹ imen in naslovov (Saris in Gallhofer 2007, 4-12).

Na koncu vsake raziskave pa je **raziskovalno poročilo**, v katerem zapišemo, kakšen je namen raziskave, vso metodologijo, uporabljeno v raziskavi, in predstavimo rezultate raziskave.

Tudi drugi avtorji podobno opredeljujejo potek raziskave z anketo kot Saris in Gallhofer, le da kakšen korak drugače poimenujejo. Flere na primer deli načrtovanje ankete na: določitev cilja raziskave, teoretično definiranje, operacionalno razčlemba, jezikovno oblikovanje izrazov in formulacijo vprašalnika. Toš pa deli potek empirične raziskave na tri osnovne korake: odkritje, utemeljitev in ovrednotenje. Vsi pa v osnovi zajamejo vse, kar smo opisali pri postopkih Sarisa in Gallhoferja.

Da zagotovimo kakovost anketnega vprašalnika, se najpogosteje odločimo za predhodno testiranje le-tega, kot smo si pogledali zgoraj. Lahko pa se odločimo za specifični postopek testiranja vprašanj s pomočjo programa za napovedovanje kakovosti vprašanj SQP, na katerega smo se osredotočili v enem od naslednjih poglavij.

⁹ na primer telefonski imenik, centralni register,...

3 KVALITETA MERJENJA

Pri kvaliteti merjenja je pomembno prepoznavanje in ocenjevanje merskih napak. Kvaliteto merjenja lahko ocenjujemo na več različnih načinov. Preučujemo lahko neodgovore in pristranskosti, najpogosteje pa se osredotočamo na veljavnost in zanesljivost merjenja.

3.1 Merila kvalitete raziskovalnih vprašanj

Ocena meril zanesljivosti, veljavnosti in učinka metode je po besedah Sarisa in Gallhoferja bolj zapletena kot preučevanje **neodgovorov** na vprašanja in **pristranskosti** pri odgovorih. Poudarjata, da sta prva dva kriterija kvalitete neodgovori na vprašanja in pristranskost pri odgovorih.

»Prvo merilo kvalitete raziskovalnih vprašanj je, da imamo, kolikor se le da, nizko stopnjo **neodgovorov**. Manjkajoče vrednosti lahko moteče vplivajo na analiziranje, kar pa lahko pripelje do rezultatov, ki ne predstavljajo izbrane populacije« (Saris in Gallhofer 2007, 186). S stopnjo neodgovorov se velikokrat srečujemo pri vprašanjih, ki so nerazumljiva, preveč strokovno usmerjena ali pa tematsko občutljiva. Če bomo na primer neko osebo vprašali vprašanje, ki je zelo osebne narave, in bomo neposredno prisotni, je velika verjetnost, da odgovora ne bomo dobili.

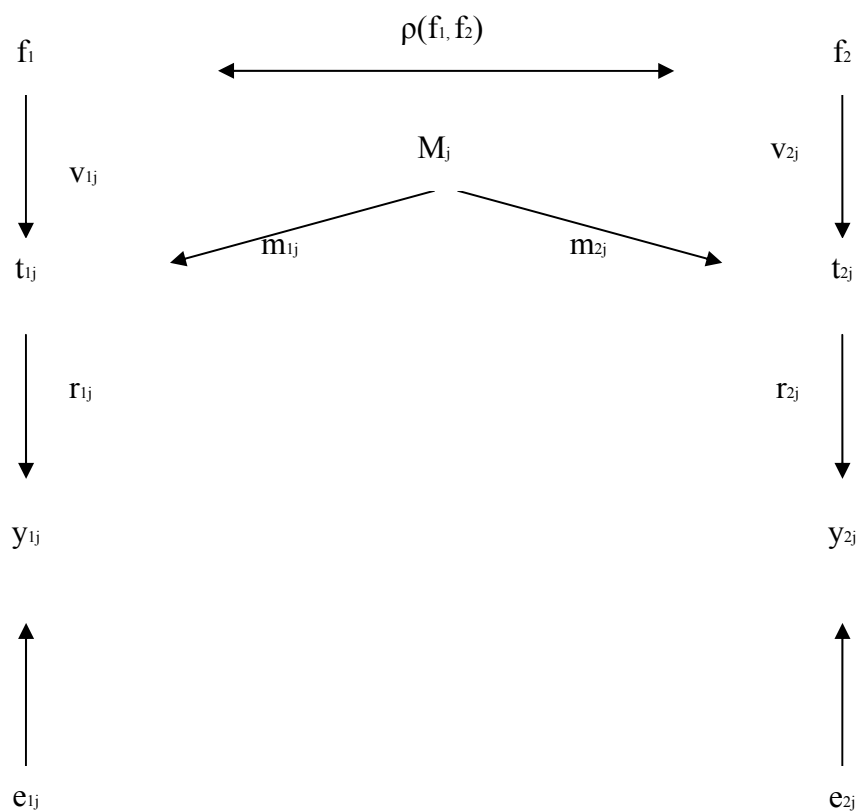
»Drugo merilo je **pristranost**. Definirana je kot sistematična razlika med pravo vrednostjo spremenljivke in opazovano spremenljivko, na katero vplivajo slučajne merske napake. Prave vrednosti so lahko pridobljene le, če imamo nepristranske spremenljivke« (Saris in Gallhofer 2007, 186-187).

Kot primer za ocenjevanje pristranosti lahko pogledamo volilne raziskave o volilni udeležbi. Saris in Gallhofer ugotavljata, da lahko po volitvah, ko je znana udeležba volivcev, ta rezultat primerjamo z rezultatom raziskave, izpeljane pred volitvami. Pristranost je razlika med volilno udeležbo in pričakovano volilno udeležbo, ki je bila ocenjena v raziskavi.

Z neodgovori in pristranostjo se srečujemo pri metodi »razdelitve vzorca¹⁰« za namen eksperimenta. Molenaar (1986) je preučeval enaka merila v okviru neeksperimentalne raziskave. Le-ta dajejo opis opaženih razlik za različne metode pri neodgovorih in različnih porazdelitvah odgovorov¹¹ (Saris in Gallhofer 2007, 187).

Pogledali smo že prvi dve merili kakovosti neodgovori in pristranost, v nadaljevanju pa si bomo še na drugi dve. Ti merili, ki sta obenem tudi najpomembnejši, sta zanesljivost in veljavnost. Za začetek si pogledajmo merski model dveh spremenljivk, ki sta merjene z isto metodo, in njegovo razlago.

Slika 3.1: Merski model dveh spremenljivk merjenih z isto metodo

Vir: Saris in Gallhofer (2002, 186).

¹⁰ Razdelitev vzorca ali »Split ballot« je metoda, pri kateri delimo dobljene podatke na dva enaka dela in jih obdelamo ločeno z isto metodo.

¹¹ Vrstni red odgovorov in število odgovorov

Na prejšnji strani si lahko ogledamo merski model dveh različnih spremenljivk, ki sta merjeni z isto metodo, sedaj pa si pogledjmo še razlago.

Razlaga merskega modela (glej Sliko 3.1):

- **f** je spremenljivka, ki nas zanima,
- **v** je koeficient veljavnosti spremenljivke; predstavlja standardizirani vpliv spremenljivke, ki nas zanima, na resnično vrednost spremenljivke, ki je merjena,
- **M** je metoda ki je enaka obema spremenljivkama
- **m** je učinek metode na spremenljivko; predstavlja standardizirani učinek metode na resnično vrednost spremenljivke. Povečanje učinka metode se odraža na pomanjšanju veljavnosti in obratno,
- **t** je resnična vrednost-rezultat,
- **r** je koeficient zanesljivosti; predstavlja standardiziran vpliv resnične vrednosti na opazovano vrednost; ta učinek je manjši, če je slučajna napaka večja,
- **e** je slučajna napaka opazovane spremenljivke,
- **y** je opazovana spremenljivka (Saris in Gallhofer 2007, 186-188).

»Z uporabo dveh spremenljivk lahko dokažemo, da je korelacija med opazovanima spremenljivkama ($\rho(f_1, f_2)$) enaka skupnemu učinku spremenljivk, ki jih želimo meriti in moteče korelacije faktorja metode«. Če pogledamo rezultate predhodnih raziskav, lahko sklepamo, da so metode, pri katerih dobimo manjše vrednosti korelacij, manj zanesljive. Lahko pa je krivec za to sistematični učinek metod«. Metoda lahko že sama po sebi daje bolj ali manj zanesljive podatke (Saris in Gallhofer 2007, 190).

Dobro je, da pred uporabo določene metode le-to tudi podrobno preučimo in pregledamo predhodne raziskave na to temo. S tem se lahko izognemo nezanesljivim metodam in podatkom.

3.2 Veljavnost in zanesljivost merjenja

Zanesljivost, veljavnost, učinek metode in skupna kakovost merjenja, kot jih opisujeta Saris in Gallhofer:

Zanesljivost (r) je definirana kot moč vpliva med opazovano spremenljivko in resnično vrednostjo spremenljivke. **Veljavnost** (v) je definirana kot moč vpliva med spremenljivko, ki nas zanima, in resnično vrednostjo spremenljivke. **Učinek metode** na spremenljivko (m) je moč vpliva med metodo in resnično vrednostjo spremenljivke.

Skupna kakovost merjenja pa je definirana kot moč vpliva med opazovano spremenljivko in spremenljivko, ki nas zanima (Saris in Gallhofer 2007, 173-190).

Z **zanesljivostjo** v družboslovju so se med prvimi začeli ukvarjati psihologi, ki so ugotavljali, da ne dobijo enakih rezultatov, pa čeprav so ponavljali merjenje z istimi merskimi postopki. Pregled razlik izmerjenih vrednosti in s tem ocena zanesljivosti nam pove, ali so nastale kot posledica resničnih sprememb pojava ali pa zaradi uporabe določenega merjenja pojava (Ferligoj in drugi 1996, 11).

»Empirično raziskovanje označujemo za dovolj zanesljivo tedaj, kadar slučajne napake v celotnem procesu raziskovanja ne vplivajo statistično značilno na izsledke raziskovanja« (Splichal v Ferligoj in drugi 1996, 11).

Za ocenjevanje **zanesljivosti** merjenja uporabljamo različne metode. V osnovi jih delimo na dve skupini:

Mere stabilnosti so metode pri katerih se merjenje ponovi na istih enotah in ob različnem merskem času. Sem spadata:

- metoda re-testa (testiranje se ponovi po določenem časovnem intervalu na istih enotah),
- metoda alternativne oblike (uporabimo drugo obliko merjenja, ki pa mora biti enakovredna prejšnji, enote pa ostanejo iste).

Mere enakovrednosti so metode, pri katerih merimo dejansko spremenljivko z enakovrednimi spremenljivkami v istem času. Te so:

- metoda razpolovitve (spremenljivke so razporejene v dve skupini spremenljivk, vsaka skupina se obravnava posebej kot spremenljivka, zanesljivost pa se izračuna na osnovi koeficienta korelacije med tema sestavljenima spremenljivkama),
- metoda notranje konsistentnosti (temelji na izračunu kovarianc ali koeficientov korelacije med spremenljivkami, izračuna se povezanost med spremenljivkami, ki tvorijo isto dejansko spremenljivko),
- komponentna in faktorska analiza (poišče faktorje, ki poiščejo skupne lastnosti spremenljivk) (Ferligoj in drugi 1996, 33-47).

Veljavnost merjenja na splošno pomeni, ali smo skozi merjenje pojava dosegli tiste rezultate, katere smo si želeli pridobiti. »Veljavnost sodi med najbolj protislovno opredeljene pojme v družboslovju«. Za veljavno se najpogosteje šteje tisto raziskovanje, v katerem dejansko raziskujemo tisto, kar želimo – »tisto, kar sta opredeljeni cilj in predmet raziskovanja« (Cronbach, Bohrnstedt in Splichal v Ferligoj in drugi 1996, 64).

V knjigi Sapsforda zasledimo **delitev veljavnosti** na veljavnost merjenja, populacije in oblikovanja. Veljavnost merjenja smo opisali že prej, pogledjmo še ostali dve. Veljavnost populacije je obseg predstavljanja populacije na ravni vzorca, veljavnost oblikovanja pa pomeni, v kolikšni meri so narejene primerjave primerne za določitev zastavljenih trditev. Torej ali bomo dobili rezultate, ki smo si jih zadali, oziroma ali bomo raziskali, kar smo si zadali (Sapsford 2007, 11).

Veljavnost, kot jo opisuje Flere, je »ali resnično merimo, kar imamo namen meriti?«. Veljavnost lahko v znanost delimo na: veljavnost na prvi pogled, izkustveno veljavnost, konstruktivno veljavnost in prediktivno veljavnost. Na koncu raziskave pa veljavnost pomeni, »da smo ovrgli vse razlage, ki so ključne in navidezne, in prišli do tiste, ki je resnična« (Flere 2002, 71).

Toš govori tudi o **veljavnosti in zanesljivosti lestvic**. Zanesljivost lestvice praktično največkrat preverimo tako, da merjenje ponovimo¹² v identični situaciji. Pri veljavnosti pa preverjamo, če merimo, kar smo si zadali. Za preverjanje lahko uporabimo metodo znanih skupin, ugotavljanje veljavnosti na osnovi stališča ekspertov in druge (Toš 1988, 111).

O **zanesljivosti** govorimo, »če v času in prostoru dobimo iste rezultate, pridemo do istih ugotovitev z istim instrumentom ob različnih časovnih trenutkih, v različnih okoljih, ob uporabi različnih instrumentov, z različnimi inačicami istega instrumenta.« Za preizkus zanesljivosti predlaga : ponovni preizkus¹³ ali pa razdelitev vzorca¹⁴ (Flere 2002, 72).

Avtor še dodaja **diskriminativnost** kot »tretji način ocenjevanja znanstvenega značaja«, ki »se nanaša na občutljivost in natančnost in pomeni, da indikator ali druga tehnika zaznava vse pomembne razlike in ločitve« (Flere 2002, 73).

Glede **zanesljivosti** Sapsford pravi, da je to stabilnost merjenja ali obseg, do katerega ponavljajoča se merjenja dajejo enake rezultate (Sapsford 2007, 15-16).

Med vsemi avtorji lahko vidimo osnovno delitev kvalitete raziskave na veljavnost in zanesljivost. Prav tako se v večini gradiv govori tudi o problematiki neodgovorov na vprašanja ali pristranosti odgovorov. Glavna razlika med ostalimi avtorji in Sarisom ter Gallhoferjem je v tem, da sta razvila posebno tehniko odkrivanja zanesljivosti in veljavnosti vprašanj na osnovi programa za napovedovanje kvalitete vprašanj, ki ima izhodišče v MTMM pristopu. Na ta način dobi pojem veljavnosti zelo jasno definicijo in tudi možnost, da se ga oceni s številko, tako kot zanesljivost.¹⁵ Vpeljala sta posebno kodirno »knjigo«, ki nam pomaga razumeti vprašanja v programu oziroma ozadje le-teh.

¹² Metoda re-testa

¹³ Ponovimo raziskavo na istem vzorcu z istim instrumentom ob različnem času.

¹⁴ Dobljene podatke razdelimo na dva popolnoma enaka dela (split half method).

¹⁵ SQP program

3.3 Pristop MTMM

Ta pristop se najpogosteje uporablja za ugotavljanje veljavnosti konstrukta, razvila pa sta ga Campbell in Fiske leta 1959. »Pri tem pristopu analiziramo vzorce korelacij med spremenljivkami, ki merijo več teoretičnih spremenljivk, ki jih merimo z dvema ali več spremenljivkami« (Campbell in Fiske v Ferligoj in drugi 1996, 108-110).

MTMM pristop omogoča izračun ocene veljavnosti konstrukta, ocene učinkov metod in rezidualno slučajno varianco (Baltista-Foquet in Saris v Ferligoj in drugi 1996, 111). Osnova pa je ustrezno načrtovana matrika MTMM, »ki je korelacijska matrika obravnavanih izmerjenih spremenljivk« (Ferligoj in drugi 1996, 111).

Campbell in Fiske sta pri **načrtovanje matrike** predlagala, da imamo izpolnjene določene **pogoje**. Za merjenje moramo uporabiti vsaj dve metodi merjenja in vsaj dve teoretični spremenljivki. Za vsako od spremenljivk moramo imeti še vsaj eno izmerjeno spremenljivko. Potrebujemo tudi primerno metodo za merjenje teoretičnih spremenljivk, priporočljivo pa je tudi v matriko vključiti dve med seboj neodvisni teoretični spremenljivki, saj si tako olajšamo interpretiranje. Metode naj bodo, kar se le da, medsebojno neodvisne (Campbell in Fiske v Ferligoj in drugi 1996, 111-112).

Poglejmo **primer MTMM pristopa** za tri oblike vprašanj in tri različne metode merjenja, kot jih opisujeta Saris in Gallhofer. V tem primeru dobimo devet opazovanih spremenljivk in matriko velikosti 9 x 9 (glej Tabelo 3.1). Primer je iz britanske pilotne študije za ESS¹⁶(2002).

Vprašanja, ki so bila uporabljena, so:

1. »Če govorimo na splošno, kako ste zadovoljni s sedanjim stanjem gospodarstva v Britaniji?«,
2. »Sedaj pomislite na državni zbor. Kako ste zadovoljni ste z načinom, s katerim izvajajo svoje naloge?«,
3. »Če gledamo na splošno, kako ste zadovoljni z načinom delovanja demokracije v Britaniji?«.

¹⁶ European Social Survey- Evropska družboslovna raziskava

Kot tri različne **metode** merjenja pa uporabimo tri različne merske lestvice:

Metoda 1:

1 zelo zadovoljen

2 delno zadovoljen

3 delno nezadovoljen

4 nezadovoljen

Metoda 2:

zelo nezadovoljen

zelo zadovoljen

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Metoda 3:

1 ne popolnoma zadovoljen

2 zadovoljen

3 delno zadovoljen

4 zelo zadovoljen

Pri tem primeru vidimo, da obstajata tema in koncept merjenja povsod enaka, spreminja se le način, s katerim anketiranci izražajo svoje zadovoljstvo. Razlike pri lestvicah so: prva in tretja imata po štiri možne odgovore, druga enajst in tudi srednjo možnost, medtem ko prva in tretja le-te nimata; prva in druga lestvica sta dvopolni, tretja je enopolna; prva in tretja lestvica sta popolnoma označeni, druga ima označeno le prvo in zadnjo možnost. Predstavljeni rezultati nam kažejo, da je pomanjkljivost druge metode-lestvice vmesna kategorija. Prav tako lahko vidimo, da je pri tretji metodi zaradi oblike (enopolna lestvica) veliko zadovoljnih. Najmanj je zadovoljnih pri drugi metodi, saj je možna srednja vrednost (Saris in Gallhofer 2007, 174- 176).

3.3.1 MTMM matrika

Tabela 3.1: Primer matrike MTMM

METODE	SPREMENLJIVKE	1			2			3		
		X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
1	X	ρ_{x1x1}								
	Y	ρ_{y1x1}	ρ_{y1y1}							
	Z	ρ_{z1x1}	ρ_{z1y1}	ρ_{z1z1}						
2	X	ρ_{x2x1}	ρ_{x2y1}	ρ_{x2z1}	ρ_{x2x2}					
	Y	ρ_{y2x1}	ρ_{y2y1}	ρ_{y2z1}	ρ_{y2x2}	ρ_{y2y2}				
	Z	ρ_{z2x1}	ρ_{z2y1}	ρ_{z2z1}	ρ_{z2x2}	ρ_{z2y2}	ρ_{z2z2}			
3	X	ρ_{x3x1}	ρ_{x3y1}	ρ_{x3z1}	ρ_{x3x2}	ρ_{x3y2}	ρ_{x3z2}	ρ_{x3x3}		
	Y	ρ_{y3x1}	ρ_{y3y1}	ρ_{y3z1}	ρ_{y3x2}	ρ_{y3y2}	ρ_{y3z2}	ρ_{y3x3}	ρ_{y3y3}	
	Z	ρ_{z3x1}	ρ_{z3y1}	ρ_{z3z1}	ρ_{z3x2}	ρ_{z3y2}	ρ_{z3z2}	ρ_{z3x3}	ρ_{z3y3}	ρ_{z3z3}

Vir: Ferligoj in ostali (1996, 114).

Zgoraj imamo primer matrike (glej Tabelo 3.1) s tremi metodami merjenja in tremi spremenljivkami. Takšna bi bila tudi matrika za primer MTMM pristopa s tremi vprašanji, ki smo ga obravnavali prej.

Vsaka matrika MTMM je sestavljena iz več »delnih matrik« (glej Tabelo 3.1). Po diagonalah so koeficienti korelacije, ki so merjeni z enakimi metodami med različnimi teoretičnimi spremenljivkami. Nediagonalne ali »več-metodne« matrike vsebujejo koeficiente korelacije med spremenljivkami. Ti merijo različne teoretične spremenljivke, ki so izmerjene z različnimi metodami, vrednosti na diagonalah pa so koeficienti korelacije med spremenljivkami (Ferligoj in ostali 1996, 113).

Če želimo ugotavljati **veljavnost merjenja** z matriko MTMM, moramo najprej na diagonalah veljavnosti preveriti, kolikšna je vrednost koeficientov korelacije. Kot izhodišče za nadaljnje preizkušanje veljavnosti pa je potrebno, da so koeficienti korelacije statistično značilni in da je njihova vrednost visoka. Ob izpolnjevanju tega pogoja pravimo, da je dokazana **konvergentna veljavnost**, če pa je zraven še več kot polovica koeficientov korelacije izven diagonal manjših od koeficienta na diagonalah, imamo **diskriminacijsko veljavnost** (Campbell in Fiske v Ferligoj in ostali 1996, 113-115).

Kakorkoli že, tudi ta pristop, in mnogi drugi, imajo v ozadju le eno od različic klasičnega MTMM modela. Osnova pri vseh je med seboj podobna. Tudi v programu SQP, ki ga bomo obravnavali v naslednjem poglavju, se nahajajo osnove MTMM pristopa.

4 PROGRAM ZA NAPOVEDOVANJE KVALITETE RAZISKAVE

Program za napovedovanje kvalitete raziskave je uporaben, če bi rad oblikovalec raziskave pred začetkom izvajanja raziskave s pomočjo zbranih informacij ovrednotil kvaliteto raziskovalnih vprašanj vprašalnika. Raziskava, pri kateri je potrebno kodiranje vseh vprašanj glede na spremenljivke in za vsa ta vprašanja podati skupno oceno zanesljivosti in veljavnosti, nam lahko vzame veliko časa. Zato bi bilo dobro imeti računalniški program, ki bi lahko vsa anketna vprašanja avtomatsko obdelal glede na številne karakteristike. Oblikovalec raziskave bi lahko s pomočjo pridobljenih informacij ugotovil katera vprašanja so primerna za njegovo raziskavo, in sicer glede na ugotovitve oz. pokazatelje, kako kvalitetni bodo zbrani podatki ob izvedbi raziskave (Saris in Gallhofer 2007, 257-258).

Lahko bi imeli neke vrste »banko anketnih vprašanj«, ki bi lahko bila razvrščena glede na karakteristike, ki jih imamo v kodirni knjigi pri programu za napovedovanje kvalitete vprašanj SQP. Če pogledamo prvo kodirno vprašanje v tej kodirni knjigi, ki nas sprašuje po področju anketnega vprašanja imamo možne odgovore¹⁷, ki bi obenem lahko bili tudi karakteristika, po kateri bi razvrščali anketna vprašanja v bazo. Na takšen način bi pri naslednjih raziskavah prihranili veliko časa, saj bi bila vprašanja zbrana na enem mestu. Primer takšne baze anketnih vprašanj je UK Data Archive¹⁸.

¹⁷ Ti možni odgovori so: nacionalna politika, mednarodna politika, zdravje, pogoji za življenje, življenje na splošno, ostale subjektivne spremenljivke, delo in ostalo.

¹⁸ Arhiv podatkov Anglije

4.1 SQP (Survey quality predictor)

Napovedovalec kvalitete podatkov SQP je bil razvit leta 2000, razvil pa ga je Van der Veld. Sprva je bil kot prototip za pomoč oblikovalcem raziskav za vprašalnike v nizozemskem jeziku (Saris in Gallhofer 2007, 257-258).

Program vsebuje naslednje funkcije:

- branje in avtomatsko kodiranje raziskovalnih vprašanj,
- napoved kvalitete glede na številne kriterije raziskovalnih vprašanj,
- prikaz informacij glede učinka pri različnih izbirah,
- prikaz rešitev za izboljšanje raziskovalnih vprašanj.

Že na prvi pogled lahko ugotovimo, da je prilagajanje takšnega programa za različne jezike lahko zelo zahtevno. Vsak jezik ima namreč različne jezikovne značilnosti, ki se jim je potrebno prilagoditi. Pri programih, kot je SQP (avtomatska različica), sta zelo pomembna pravopis in natančnost pri vprašanjih, saj se kodiranje izvaja avtomatično. V ta namen, da se izognemo dolgotrajnim prilagajanjem programa želenemu jeziku, pa je bila narejena tudi polavtomatska različica programa SQP. Kodiranje pri tej poteka na osnovi odgovorov raziskovalca na vprašanja, ki mu jih program zastavi. Končni rezultat tako avtomatske kot polavtomatske različice pa so ocena veljavnosti, zanesljivosti in skupna kvaliteta vprašanj (Saris in Gallhofer 2007, 257-258).

4.2 Avtomatični napovedovalec kvalitete raziskave (Automatic SQP)

Aktualni vprašalniki so napisani s pomočjo računalniških programov¹⁹ za pisanje teksta. Načeloma to olajša avtomatično analizo teksta v programu. Program avtomatsko razvrsti vprašanja po njihovih karakteristikah glede na količino vpliva, ki ga imajo na kvaliteto podatkov.

V glavnem je bilo avtomatično kodiranje razvito s strani Van der Velda (2000), in sicer za raziskovanje karakteristik tem, proučevanih s strani Scherpenzeelja in Sarisa (1997). V prototipu programa SQP je bila predlagana procedura kodiranja testirana in izvršena.

Po tem ko je datoteka z raziskovalnimi temami brana s strani programa, le-ta dokaj hitro kodira teme raziskave. Karakteristike, ki pa se ne morejo kodirati avtomatično, nam ustvarijo predloge oziroma vprašanja. Ta so predstavljena uporabniku, ki nanje odgovori in jih lahko shrani. V naslednjem koraku program vse avtomatske in ročne vnose uporabi za napoved kvalitete raziskovalnih vprašanj. Prototip programa SQP je uspešno prikazal, da lahko napoveduje zanesljivost, veljavnost, učinek metode in skupno kvaliteto anketnega vprašanja. Na tak način prihranimo veliko časa, ki nam ga drugače vzame kodiranje oziroma odgovarjanje na vprašanja programa glede našega raziskovalnega vprašanja (Saris in Gallhofer 2007, 258-259).

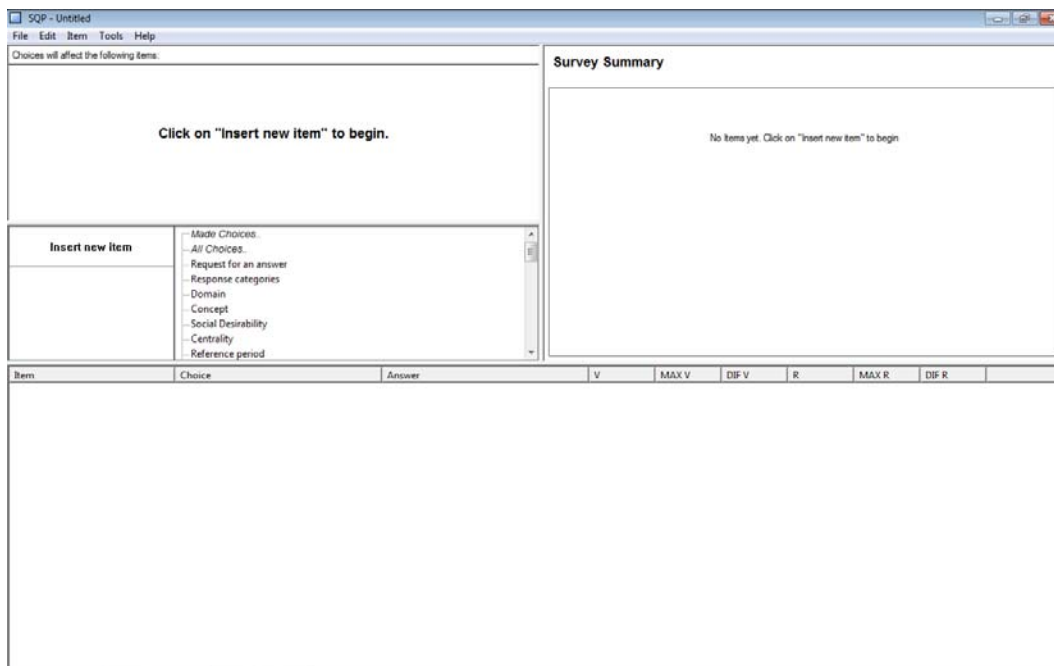
¹⁹ Kot je na primer Microsoft Word

4.3 Polavtomatski napovedovalec kvalitete raziskave (Semiavtomatic SQP)

Pri polavtomatskem programu SQP (glej Sliko 4.1) mora uporabnik najprej odgovoriti na številna vprašanja glede možnih izbir, ki jih bo naredil med razvijanjem raziskovalnega vprašanja. Program na zahtevo oceni zanesljivost, veljavnost in skupno kvaliteto na osnovi pridobljenih informacij in osnovnega znanja, ki je bilo shranjeno (Saris in Gallhofer 2007, 259-260).

Celoten potek delovanja polavtomatskega programa SQP je razložen v nadaljevanju, kjer je opisana analiza vprašanj s programom.

Slika 4.1: Polavtomatski program SQP

Vir: Lastna slika (slika iz namizja).

4.4 Analiza s programom SQP

Po izbiri vprašanj sem začel z obdelavo s programom SQP. Ker uporabljam polavtomatski program za obdelavo vprašanj, sem moral najprej vpisati karakteristike za vsako vprašanje posebej.

V levem zgornjem kotu je najprej potrebno pritisniti na »insert a new item«. S klikom na to okence se prikaže novo pogovorno okno.

Vanj je potrebno vpisati ime vprašanja. Potem napišemo uvod oz. razlago, sledi vprašanje in za tem še možni odgovori nanj. Program ne zahteva, da izpolnimo vse troje, vpisati moramo le vprašanje.

Praviloma SQP razlikuje le med vprašanjem in drugimi deli raziskovalnega vprašanja. Ves tekst pred vprašanjem zato formalno pripada uvodu oziroma razlagi.

Ko napišemo prej navedeno besedilo, se pogovorno okno zapre in se odprejo vprašanja glede karakteristik. Najprej moramo izbrati področje, v katerega spada naše vprašanje (notranja politika, zdravje, življenjski pogoji,...), naslednje so karakteristike glede koncepta (vrednotenje preteklosti, občutek, pomembnost,...). Sledijo vprašanja o lastnostih: družbena zaželenost, osredotočenost, časovna opredeljenost. Pri karakteristikah glede odgovorov na vprašanja je najprej osnovna izbira (direktna-indirektna vprašanja, uporaba spodbude k odgovoru, uporaba stopnjevanja) in potem še ostale (absolutno ali primerjalno odločanje, uravnoteženost odgovorov, prisotnost nagovarjanja k odgovoru, poudarek na subjektivnem mnenju, informacija glede mnenja drugih ljudi). Pri kategorijah odgovorov imamo ponovno nekaj osnovnih izbir in nato še ostale. Te so: oznake kategorij, vrste oznak, prisotnost vmesne ali nevtralne kategorije, območje kategorij, ujemanje med oznakami in števili lestvice, simetričnost lestvice, vrstni red oznak, število osnovnih referenčnih točk, število kategorij, možnost »ne vem«, navodila za anketirance, navodila za anketarja, posebna motivacija/informacije/definicije, uvod).

Naslednja skupina karakteristik se nanaša na specifikacijo raziskave. Prvi je uvod: odgovor prisoten v uvodu, število besed, povprečno število besed v stavku, število podrejenih klavzul, znanja.

Sledjo karakteristike kompleksnosti vprašanja: število vprašalnih stavkov, število besed, povprečno število besed v stavkih, povprečno število zlogov na besedo, število podrejenih klavzul, število samostalnikov, število pojmovnih samostalnikov. Pri načinu zbiranja podatkov se moramo opredeliti glede podprtosti z računalnikom, prisotnosti anketarja in predstavitve informacij. Pozicija vprašanja v anketi je zadnja skupina karakteristik v programu SQP. Najprej moramo zapisati če se vprašanje nahaja v naboru podobnih vprašanj, sledi pozicija vprašanja v anketi in jezik vprašanja.

Razlika med programom SQP in pristopom MTMM. Za MTMM pristop potrebujemo različne metode in vsaj dve časovni točki za izpeljavo, medtem ko pri programu SQP potrebujemo samo anketno vprašanje. Pri MTMM pristopu moramo najprej raziskavo izvesti, potem pa lahko na osnovi pridobljenih podatkov izračunamo veljavnost konstrukta. SQP pa nam poda oceno veljavnosti in zanesljivosti za vsako vprašanje posebej pred samo izvedbo raziskave. Glede na vse karakteristike je SQP manj zamudna in bolj enostavna oblika preverjanje kvalitete raziskovalnih vprašanj. Za njegovo uporabo pa moramo poznavati le osnove dela z računalniškimi programi.

5 ANKETNA VPRAŠANJA ZA ANALIZO S PROGRAMOM SQP

Izbral sem si nekatera tipična anketna vprašanja za raziskovanje sreče in razumevanje demokracije. Vsa vprašanja so povzeta iz slovenskih javnomnenjskih raziskav. Vprašanja sem najprej opisal, nato pa vsakega posebej obdelal s programom. Opis izpisa iz programa sem naredil le za eno vprašanje, saj so le ti dokaj obširni. Za ostala vprašanja sem predlagal le popravke za izboljšanje kakovosti, programske izpise pa sem dodal pod prilogo.

Kaj je sreča?

Iz različnih raziskav je razvidno, da ljudje najpogosteje srečo povezujejo z družinskim življenjem (dober odnos s partnerjem, otroci), prijatelji, prostim časom in počitnicami. Na to kako smo srečni, lahko vplivajo tudi demografska področja, kot je kraj bivanja, finančna preskrbljenost, delovno mesto. Da smo srečni, v glavnem pomaga pozitivno mišljenje in delo stvari, ki nas veselijo, negativne stvari pa poskušamo odmisлити.

Poglejmo si s strani socialnih psihologov (Bachmanin in drugi), ki so raziskovali indikatorje za merjenje sreče. Po njihovih besedah bi naj bili delni indikatorji sreče: samozavest, odsotnost osamljenosti, zaupanje v pravila družbe, odsotnost žalosti in depresije ter splošne jeze. Za merjenje teh indikatorjev so razvili trditve in z njihovo pomočjo merili intenzivnost indikatorjev. Primer takšne trditve, ki bi merila splošno jezo, je: »Se mi zdi, da ne dobim tistega, kar mi gre« (Robinson in Sharer v Flere 2002, 65-66).

5.1 Vprašanja o sreči

v1.03. Prosimo vas, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 izrazite vaša občutja glede osebne sreče nasploh, pri čemer 0 pomeni, da sploh niste srečni, in 10, da ste zelo srečni

Vir: SJM 2006/2.

v5.16. Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?

zelo srečen

precej srečen

ne preveč srečen

sploh nisem srečen vir: SJM 2006/2.

Q3 Če ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste ...

zelo srečni

precej srečni

ne preveč srečni

sploh niste srečni vir: SJM 2008/1.

Demokracija in njeno razumevanje

V osnovi je demokracija državna ureditev, v kateri vse odločitve sprejema ljudstvo²⁰ in ne vladar. Vsaka demokracija ima svojo ustavo, ki skrbi za temeljne človekove pravice in svoboščine in s tem omejuje pristojnosti organov oblasti.

Za raziskovanje demokratičnosti obstaja velik nabor vprašanj. Vprašanja so si dokaj različna, saj lahko merijo stališča glede učinkovitosti organov demokracij, lahko raziskujejo splošno razgledanost ali pa zaupanje v demokratične institucije. V primeru vprašanj, ki sem si jih izbral za obdelavo s programom SQP, so vprašanja, ki merijo razumevanje demokracije. Poskušal sem izbrati vprašanja, ki so glede nabora možnih odgovorov in dolžine besedila trditve precej različna.

²⁰ Državljeni imajo volilno pravico in s tem aktivno sodelujejo pri odločitvah v državi.

5.2 Vprašanja o razumevanju demokracije

1.02 Veliko je razprav o tem, kaj pomeni demokracija. Kakšno je vaše mnenje o tem? Kaj za vas pomeni demokracija? (anketar: natančno zapišite odgovor) vir: SJM 99/1.

1.03 Ali verjamete, da je demokracija najboljša oblika vladanja, ali pa obstaja še kakšna druga, ki je boljša?

1 - demokracija je najboljša oblika vladanja

2 - obstaja še druga oblika vladanja, ki je še boljša

3 - neodločen vir: SJM 99/1.

1.11 Ljudje si pod besedo "demokracija" predstavljajo različne stvari. Na primer tudi te, ki vam jih bom prebral-a. Za vsako od teh stvari mi povejte, v kolikšni meri je po vašem mnenju demokracija z njo povezana (ali pa ni povezana):

močno, precej, ne dosti, nič

1 2 3 4

a) politične svoboščine, svoboda govora, svoboda združevanja vir: SJM 99/1.

5.3 Interpretiranje rezultatov pridobljenih s programom SQP

Ko označimo (odgovorimo) vse karakteristike, se nam prikažejo skupni rezultati. Vmesne oziroma posamezne rezultate lahko prikažemo na dva načina: tako da pritisnemo na »made choices« ali pa z izvozom datoteke v html obliko. Prednost prve je v tem, da smo v programu in s tem lahko takoj spremenimo morebitne napake, prednost html oblike pa je v možnosti tiskanja ali oblikovanja.

SQP nam pokaže kako, posamezne odločitve vplivajo na kvaliteto vprašanja in kaj je potrebno spremeniti, da jo izboljšamo.

5.3.1 Skupni rezultati

Skupni rezultati (glej Tabelo 5.1), ki se prikažejo na vrhu strani, so: ocena koeficienta veljavnosti, ocena koeficienta zanesljivosti, ocena koeficienta skupne kvalitete, vpliv metode, veljavnost, zanesljivost, skupna kvaliteta in vpliv metode.

Tabela 5.1: Izpis iz programa SQP (skupni rezultati)

Ime raziskave	V103
Vprašanje	<i>Prosimo vas, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 izrazite vaša občutja glede osebne sreče nasploh, pri čemer 0 pomeni, da sploh niste srečni, in 10, da ste zelo srečni.</i>
Koeficient veljavnosti (v)	0.8148
Koeficient zanesljivosti (r)	0.9464
Koeficient kakovosti (q)	0.7712
Učinek metode (m)	0.3361
Veljavnost	0.6639
Zanesljivost	0.8957
Kakovost	0.5947
Korelacija metode	0.3011

Vir: izpis iz programa SQP.

5.3.2 Vmesni rezultati

Vmesni rezultati (rezultati posameznih karakteristik vprašanja) nam podajo veljavnosti, maksimalni približek veljavnosti, razliko med prejšnjima dvema rezultatoma veljavnosti, zanesljivost, maksimalni približek zanesljivosti in razliko med prejšnjima dvema rezultatoma zanesljivosti. Razlika med prejšnjima dvema rezultatoma zanesljivosti nam pove, za koliko bi se zvišala zanesljivost, če bi spremenili odgovor na zastavljeno vprašanje v programu.

Ko pogledamo tabelo z vmesnimi rezultati, lahko preverimo največja odstopanja. Le-ta nam povedo, kje so potrebne spremembe za večjo zanesljivost in veljavnost anketnega vprašanja. Pri večini sprememb vprašanja pride zaradi zvišanja zanesljivosti do zmanjšanja veljavnosti in obratno.

Če pregledamo tabelo vmesnih rezultatov za vprašanje v103, ugotovimo, da je veljavnost (glej Tabelo 5.2) tako nizka zaradi sledečih karakteristik anketnega vprašanja. Že takoj prvo, umestitve vprašanja v skupino »življenje na splošno« ima negativen vpliv na skupni rezultat. Negativni vpliv ima (zaradi izbranega odgovora) tudi koncept vprašanja (občutja), uporaba stopnjevanja, poudarek na subjektivnem mnenju, ker niso označeni vsi odgovori v naboru možnih odgovorov. Prav tako ima negativen učinek število kategorij in prisotnost možnosti »ne vem«, pa čeprav samo pri anketarju in ne v naboru vprašanj. Veljavnost nam zmanjšujejo še navodila za anketirance, dolžina vprašanja, število zlogov v besedah, podrejene klavzule in pa prisotnost anketarja.

Zanimiva pa je zanesljivost, ki je navadno manjša od veljavnosti. V tem primeru opazimo, da je veliko večja. Na to razliko vplivajo tudi že prej omenjeni odgovori na vprašanja v programu. Uporaba stopnjevanja, označevanje kategorij, število možnih odgovorov, število besed v vprašanju in pa število podrejenih klavzul, vse je na veljavnost vplivalo negativno, na zanesljivost pa ima pozitiven učinek.

Če bi želeli izboljšati veljavnost, bi s spremembami vplivali tudi na zmanjšanje zanesljivosti.

Tabela 5.2: Vmesni rezultati programa SQP

V103							
Izbira:	Odgovor:	V:	Max. V:	Ods. V:	R:	Max. R:	Ods. R:
Vprašanje	Prosimo vas, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 izrazite ...	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	00
Lestvica odgovorov:	0 sploh nisem srečen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 10 zelo sem srečen	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Tema	Življenje na splošno	-0.0160	0.1960	0.2120	-0.0770	0.0910	0.1680
Koncept	Občutja	-0.0080	0.0190	0.0270	-0.0040	0.0120	0.0160
Družbena zaželenost	Velika	0.0160	0.0160	0.0000	0.0040	0.0046	0.0006
Osredotočenost	Osredotočeno	-0.0180	-0.0090	0.0090	-0.0340	-0.0170	0.0170
Obdobje opazovanja	Sedanjost	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440
Oblika vprašanja: osnovna izbira	Neposredna	0.0000	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040
Uporaba spodbud v vprašanju	Ni prisotna	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Uporaba stopnjevanja	Stopnjevanje uporabljeno	-0.0230	0.0000	0.0230	0.0800	0.0800	0.0000
Absolutno ali primerjalno odločanje	Absolutno	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0130	0.0130
Uravnoteženost vprašanja	Uravnoteženo	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Prisotnost nagovarjanja k odgovoru	Ni posebnega nagovarjanja	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Poudarek na subjektivnem mnenju	Prisotno	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060
Podatek o mnenju drugih ljudi	Ni	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Lestvica odgovorov v osnovi	Kategorije	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Oznake kategorij	Za nekatere	-0.0100	-0.0150	-0.0050	0.0660	0.0990	0.0330
Oblika kategorij	Kratek tekst	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Sredinska-vmesna kategorija	Ni posebej označena	0.0160	0.0240	0.0080	0.0260	0.0390	0.0130
Celotni teoretični razpon lestvice	Oboje bipolarno	0.0090	0.0270	0.0180	-0.0150	-0.0150	0.0000
Povezanost med številkami in oznakami	Srednja	0.0022	0.0033	0.0011	-0.0336	-0.0168	0.0168
Simetrija lestvice odgovorov	Asimetrična	0.0220	0.0220	0.0000	0.0260	0.0260	0.0000
Vrstni red oznak	Najprej negativne	0.0140	0.0280	0.0140	-0.0080	-0.0080	0.0000
Število fiksnih referenčnih točk	2	0.0420	21.0000	20.9580	0.0300	15.0000	14.9700
Število kategorij	11.000000	-0.0220	0.0000	0.0220	0.1540	14.0000	13.8460
Možnost ne vem	Samo zabeležena	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Oblika vprašanja	Prisotna navodila	0.0040	0.0115	0.0075	0.0440	0.0272	-0.0168
Prisotnost navodil za anketirance	Da	-0.0150	0.0000	0.0150	-0.0130	0.0000	0.0130
Prisotnost navodil za anketarja	Da	0.0060	0.0060	0.0000	-0.0001	0.0000	0.0001
Prisotna posebna motivacija, informacije ali definicije	Ne	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0070	0.0070
Prisotnost uvoda	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0060	0.0060
Pridobljene informacije	Ni posebnih informacij	-0.0060	-0.0060	0.0000	-0.0130	-0.0130	0.0000
Število povedi v vprašanju	1.000000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	12.7000	12.7000
Število besed v vprašanju	26.000000	-0.0338	0.0000	0.0338	0.0208	0.8000	0.7792
Povprečno število besed v vprašanju	26.000000	0.0000	1.1000	1.1000	0.0000	0.0000	0.0000
Povprečno število zlogov v besedah vpr.	2	-0.0208	0.0000	0.0208	-0.0650	0.0000	0.0650
Število podrejenih členov vpr.	3	-0.0540	0.0000	0.0540	0.0420	14.0000	13.9580
Število samost. V vprašanju	4	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Število pojmovnih samostalnikov	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Način zbiranja podatkov	Anketa na papirju	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Prisotnost anketarja	Anketar	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510
Predstavitev vprašanja	Ustna	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000
Pozicija vprašanja glede na tematiko	Da	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103
Pozicija vprašanja	14	0.0210	0.0000	-0.0210	0.0042	0.0900	0.0858
Jezik	Slovenski	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

Vir: izpis iz programa SQP.

5.3.3 Ostala vprašanja obdelana s programom SQP

Prvo vprašanje o sreči (v103) smo že pregledali med razlago izpisa iz programa, ostala bomo sedaj le interpretirali, izpise pa dodali med dodatke.

SREČA

Tabela 5.3: Rezultati vprašanj o sreči

Spremenljivka	V103	v516	Q3
Koeficient veljavnosti (v)	0,8148	0,8941	0,7875
Koeficient zanesljivosti(r)	0,9464	0,8812	0,7794
Veljavnost	0,6639	0,7994	0,6202
Zanesljivost	0,8957	0,7765	0,6074

Vir: lastna tabela (podatki povzeti po tabelah v prilogi B).

Vprašanje v 5.16 (Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?)

Tudi pri tem vprašanju (glej Tabelo 5.3) imamo dobro zanesljivost in veljavnost, čeprav je zanesljivost nižja kot pri prejšnjem vprašanju. Poglejmo si, katere lastnosti vprašanja vplivajo na zmanjšanje zanesljivosti in veljavnosti. Tematika in koncept sta prvi dve lastnosti, ki ju program opredeli negativno. Sledi jima še prisotnost subjektivnega mnenja, možnost odgovora ne vem pa čeprav ga ni v naboru možnih odgovorov, število zlogov in prisotnost anketarja. Veliko pa pridobimo na zanesljivosti in veljavnosti zaradi pozicije vprašanja v anketi in odsotnosti srednje možnosti odgovora.

Vprašanje Q3 (Če ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste ...)

Pri tem vprašanju (glej Tabelo 5.3) sta tako zanesljivost kot veljavnost približno enaki. Pogledali bomo, kaj bi lahko spremenili na vprašanju, da ju malo povečamo. Če pogledamo že temo vprašanja, vidimo, da je negativno opredeljena, vendar le-to ne

moremo spreminjati. Lahko pa bi spremenili poudarek na subjektivnem mnenju, lahko bi tudi odstranili možnost »ne vem« iz anketnega vprašanja ali pa bi odstranili anketarja pri anketiranju. Če bi spremenili našete lastnosti, bi pridobili zanesljivosti in veljavnosti. Ker vprašanje nima uvoda, smo se na ta način rešili nekaterih vprašanj, ki po navadi negativno vplivajo na zanesljivost in veljavnost.

Vprašanja o sreči so že takoj na začetku ocenjena negativno zaradi svoje tematike in koncepta. Čeprav so si zelo podobna, si pogledjmo, zakaj nastajajo razlike pri zanesljivosti in veljavnosti. Pri pogledu na zgornjo tabelo ugotovimo, da ima največjo veljavnost vprašanje v516. To vprašanje ima enako lestvico odgovorov kot vprašanje Q3, vendar zaradi svoje oblike in pozicije v anketi pridobi na veljavnosti. Za najbolj zanesljivo pa lahko potrdimo vprašanje v103. Ima namreč odprti tip vprašanja in ker ni možnih odgovorov, je tudi zmanjšan vpliv na anketiranca.

RAZUMEVANJE DEMOKRACIJE

Tabela 5.4: Rezultati vprašanj o demokraciji

Spremenljivka	1.02	1.03	1.11a
Koeficient veljavnosti (v)	0,8199	0,9760	0,9391
Koeficient zanesljivosti (r)	0,6857	0,8637	0,7138
Veljavnost	0,6722	0,9525	0,8818
Zanesljivost	0,4702	0,7460	0,5777

Vir: lastna tabela (podatki povzeti po tabelah v prilogi B).

Vprašanje 1.02 (Veliko je razprav o tem, kaj pomeni demokracija. Kakšno je vaše mnenje o tem? Kaj za vas pomeni demokracija?)

To vprašanje (glej Tabela 5.4) dosega dobro veljavnost in dokaj slabo zanesljivost. V tem primeru bi bilo dobro, da najprej poskusimo povečati zanesljivost in veljavnost, potem pa še samo zanesljivost. Ker je vprašanje odprtega tipa, nam program že zaradi tega odstrani devet vprašanj, ki so namenjena za zaprti tip vprašanj. Na ta način bi v primeru, da vprašanju dodamo lestvico možnih odgovorov, izboljšali veljavnost in

zanesljivost. Več bi pridobili pri veljavnosti, je pa odvisno, kakšna bi bila lestvica odgovorov. Glede ostalih značilnosti vprašanja pa bi lahko spremenili poudarek na subjektivnem mnenju, odstranili bi prisotnost odgovora »ne vem« (pa čeprav je samo zabeležen), anketa pa bi lahko potekala brez anketarja. Negativen vpliv imajo še navodila za anketirance, saj le-ta ne pridobi nobenih posebnih znanj pri vprašanju.

Vprašanje 1.03 (Ali verjamete, da je demokracija najboljša oblika vladanja, ali pa obstaja še kakšna druga, ki je boljša?)

Pri tem vprašanju (glej Tabelo 5.4) imamo zelo visoko veljavnost in nekoliko manjšo zanesljivost. Smiselno bi bilo malo povečati zanesljivost, seveda pa bi na ta način malo zmanjšali veljavnost. Lahko bi spremenili lestvico odgovorov ali pa dali vprašanje izven nabora podobnih vprašanj. Če pogledamo, zakaj imamo tako dobro veljavnost in zanesljivost, lahko ugotovimo, da največ zaradi tematike vprašanja. Veliko pripomorejo tudi koncept in indirektnost vprašanja, asimetričnost lestvice odgovorov, prisotnost vprašalne oblike anketnega vprašanja in pozicija vprašanja v anketi.

Vprašanje 1.11 (Ljudje si pod besedo »demokracija« predstavljajo različne stvari. Na primer tudi te, ki vam jih bom prebral-a. Za vsako od teh stvari mi povejte, v kolikšni meri je po vašem mnenju demokracija z njo povezana (ali pa ni povezana): a) (politične svoboščine, svoboda govora, svoboda združevanja))

To vprašanje (glej Tabelo 5.4) ima za razliko od prejšnjega nižjo tako veljavnost kot zanesljivost. Veljavnost je še vedno zelo visoka, zanesljivost pa je nizka, vendar večja od tiste pri prvem vprašanju z enako tematiko. Potrebno bi bilo povečati zanesljivost in pri tem čim manj zmanjšati veljavnost. Najprej bi lahko odstranili ali pa vsaj skrajšali uvod vprašanja. Lahko bi odstranili tudi navodila za anketirance, za povečanje zanesljivosti pa bi lahko obrnili lestvico odgovorov, tako da bi imeli na prvem mestu »negativni« odgovor. Zanesljivost bi lahko povečali tudi, če bi dali vprašanje izven nabora podobnih vprašanj.

Vprašanja o razumevanju demokratizacije so si bolj raznolika kot vprašanja o sreči, zato so tudi večja odstopanja pri veljavnosti in zanesljivosti. Najmanjšo zanesljivost in veljavnost ima v tem primeru vprašanje 1.02. Ima odprti tip vprašanja in pri tem vprašanju bi bilo bolje, če bi bila podana lestvica odgovorov. Najprej pa bi bilo potrebno spremeniti samo vprašanje, tako da ne bi bilo sestavljeno iz treh vprašanj. Največjo veljavnost (med vsemi vprašanji) in zanesljivost pa ima vprašanje 1.03. Zelo dobro ima oblikovano lestvico odgovorov in obliko vprašanja. Na veljavnost pa prav tako dobro vplivajo koncept in slovnične značilnosti vprašanja.

Če pogledamo na splošno, lahko ugotovimo, da so vprašanja s tematiko o politiki in zdravju boljše ocenjena od ostalih vprašanj. Pri kategorijah vprašanj je najbolje ocenjeno vprašanje, ki sprašuje po prepričanju anketiranca, medtem ko je »občutek« ocenjen negativno. Vprašanja, ki se navezujejo na preteklost in prihodnost, so negativno ocenjena, tista, ki pa so neposredna, pa so ocenjena pozitivno. Če je vprašanje zastavljeno kot stopnjevanje (na primer stopnje strinjanja), to vpliva na povečanje zanesljivosti in zmanjšanje veljavnosti. Pri uporabi spodbude k odgovoru, primerjalnem odločanju, neuravnoteženem odgovoru, prisotnosti poudarka na subjektivnem mnenju, računalniško podprti anketi, prisotnosti anketarja in prisotnosti nagovarjanja k odgovoru je vpliv na zanesljivost in veljavnost negativno opredeljen. Negativen vpliv ima tudi prisotnost odgovora »ne vem« in navodila za anketirance ter podana znanja za anketirance. Pri določenih kategorijah, kot je »število vprašalnih povedi« ali pa »število zlogov v besedah«, pa se z večanjem manjša veljavnost in večja zanesljivost. Pri ustni prezentaciji vprašanja se zanesljivost in veljavnost povečata, prav tako pa se povečujeta glede na pozicijo vprašanja v anketi. Nekatere karakteristike so dobro zastavljene, nekatere pa bi bilo dobro malo preoblikovati. Mislim, da se bo program naprej razvijal in bo sčasoma postal pripomoček, ki bo nepogrešljiv pri sestavljanju novih vprašanj in pri preizkušanju že obstoječih vprašanj.

6 SKLEP:

V današnjem času, ko imamo zelo hiter tempo življenja, iščemo razne pripomočke za olajšanje našega dela. Eden takih pripomočkov je lahko program za napovedovanje kvalitete raziskovalnih vprašanj SQP. Pri javnomnenjskih raziskavah je pomembno, da dobimo kvalitetne podatke. Raziskave so namreč narejene za ugotavljanje stališč in mnenj o določeni temi, ki je lahko splošne ali pa aktualne narave. Če vprašanja nimajo zadostne kvalitete, veljavnosti in zanesljivosti, potem je velika možnost, da ne bomo dobili želenih podatkov, dobimo le pristranske rezultate. Zgodi pa se lahko tudi, da zaradi nekakovostnih vprašanj naletimo na veliko neodgovorov na vprašanja. V ta namen je zelo dobrodošla kakšna pomoč ali »bližnjica« za napoved kvalitete raziskovalnih vprašanj. V praksi po navadi izvajamo testiranja vprašanj, ko imamo vprašalnik že sestavljen. Eden od možnih načinov za preverjanje veljavnosti konstrukta pa je MTMM pristop, ki nam na osnovi različnih metod in spremenljivk predstavi veljavnost. Če se uporabijo na primer tri različna vprašanja in jih merimo s tremi različnimi metodami, potem dobimo matriko velikosti devet krat devet, na osnovi te matrike pa potem napovemo - izračunamo veljavnost. Pristop je bil zaradi določenih pomanjkljivosti že nekajkrat dopolnjen. Takšna načina, kot sta testiranje vprašalnika in pristop MTMM, nam doprineseta dodatne stroške in vzameta čas, s katerim smo po navadi zelo na tesnem. Zato bi bilo dobro napovedati kvaliteto že prej, ko so vprašanja in odgovori nanje še v fazi izdelave.

Radi bi torej imeli pripomoček, ki bi nam olajšal delo in dal dobre rezultate. V ta namen smo preizkušali program za napovedovanje kvalitete raziskovalnih vprašanj, ki je narejen ravno za predlaganje sprememb pri raziskovalnih vprašanjih. Program obstaja v avtomatični in polavtomatični različici. V našem primeru je zaradi jezika bolj primeren polavtomatični program SQP, razen če raziskujemo kvaliteto raziskovalnih vprašanj v angleškem jeziku. Avtomatični program namreč zahteva, da so vprašanja napisana slovnično, in ni prirejen za vse jezike, pri polavtomatskem pa lahko morebitne napake odpravljamo še med samim kodiranjem. Program nam je dokazal, da je lahko v veliko pomoč pri načrtovanju vprašanj. Pri analizi nam izpiše vrednosti posamezne »točke«, na katero smo dali odgovor, in na ta način lahko vse, kar ni dobro ocenjeno, takoj popravimo.

Tudi program ima določene pomanjkljivosti kot vse ostale metode za napovedovanje kvalitete odgovorov. SQP ima obstoječo bazo vprašanj, na katera odgovarjamo. V pomoč nam je kodirna knjiga, vendar so nekatera vprašanja s strani programa zastavljena nekoliko nejasno in potrebujemo nekaj časa, da izberemo pravi odgovor. Naslednja slabost polavtomatskega programa, ki se navezuje na prejšnjo, pa je vpliv raziskovalca. Pri vnašanju besedila in kodiranju vprašanja lahko namreč pride tudi do naše napake. Vendar lahko rečemo, da prevladajo prednosti programa pred slabostmi, program pa se vseskozi nadgrajuje in posodablja. V prihodnosti lahko zato pričakujemo izboljšave in prireditev avtomatičnega programa našemu jeziku.

7 LITERATURA:

1. Ferligoj, Anuška, Karmen Leskošek in Tina Kogovšek. 1995. *Zanesljivost in veljavnost merjenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Flere, Sergej, Darko Friš in Norbert, Jaušovec. 2000. *Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Hlebec, Valentina. 1996. *Metodološke značilnosti anketnega zbiranja podatkov v analizi omrežij*. Ljubljana: Magistersko delo, Fakulteta za družbene vede
4. Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Maribor: Pedagoška fakulteta
5. Ragin, Charles C. 2007. *Družboslovno raziskovanje: enotnost in raznolikost metode*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Sapsford, Roger. 2007. *Survey research*. London: Sage Publications Ltd
7. Saris, Willem E. in Irmtraud N. Gallhofer. 2007. *Design, evaluation, and analysis of questionnaires for survey research*. Hoboken (N.J.): Wiley-Interscience.
8. Toš, Niko. 1988. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Visokošolski učbenik. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
9. --- 1999. *Slovensko javno mnenje, demokratizacija v vzhodno-evropskih državah; Mednarodna raziskava in Nacionalna varnost (vprašalnik)*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Center za prostorsko sociologijo. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/sjm/sjm991-vp.pdf>.
10. --- 2006. *Slovensko javno mnenje, mednarodni raziskavi: Vloga države in Prosti čas in šport (vprašalnik)*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Center za prostorsko sociologijo. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/sjm/sjm062-vp.pdf>.

11. --- 2008. *Slovensko javno mnenje, Evropska raziskava vrednot (vprašalnik)*. Datoteka podatkov. Univerza v Ljubljani, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij, Center za prostorsko sociologijo. Ljubljana. Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/sjm/sjm081-vp.pdf>.
12. Winkler, Iztok. 1996. *Organizacija in metode raziskovalnega dela*. Ljubljana: Biotehniška fakulteta (Oddelek za gozdarstvo).

PRILOGI:

Priloga A: Vprašanja, obdelana s programom SQP, kot so v vprašalnikih:

V1 03 Izrazite vaša občutja glede osebne sreče nasploh

v1.03. Prosimo vas, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 izrazite vaša občutja glede osebne sreče nasploh, pri čemer 0 pomeni, da sploh niste srečni in 10, da ste zelo srečni.

Vrednost	
0	Sploh nisem srečen
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	Zelo sem srečen
88	Ne vem
99	b.o.

Vrednosti spremenljivk od 0 do 10

V516 Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?

v5.16. Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?

Vrednost	
1	Zelo srečen
2	precej srečen
3	Ne preveč srečen
4	Sploh nisem srečen
8	Ne vem
9	b.o.

Vrednosti spremenljivk od 1 do 4

SJM081Q3 Če ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste ...

- 1 - zelo srečni
- 2 - precej srečni
- 3 - ne preveč srečni
- 4 - sploh niste srečni
- 8 - ne vem
- 9 - b.o.

1.02 VELIKO JE RAZPRAV O TEM, KAJ POMENI DEMOKRACIJA. KAKŠNO JE VAŠE MNENJE O TEM? KAJ ZA VAS POMENI DEMOKRACIJA?

(anketar: natančno zapišite odgovor)

Kasneje so bili odgovori razporejeni v skupine:

- 01 - svoboda 28.6
- 02 - participacija 7.8
- 03 - socialna in ekonomska demokracija 6.2
- 04 - stranke, volitve 2.1
- 05 - legalno institucionalna demokracija 7.0
- 06 - vrednote 1.1
- 07 - čustvo, odnosi 8.2
- 08 - drugo 5.9
- 99 - ne vem, b.o. 33.2

1.03 ALI VERJAMETE, DA JE DEMOKRACIJA NAJBOLJŠA OBLIKA VLADANJA, ALI PA OBSTAJA ŠE KAKŠNA DRUGA, KI JE BOLJŠA?

- 1 - demokracija je najboljša oblika vladanja 49.1
- 2 - obstaja še druga oblika vladanja, ki je še boljša 18.7
- 3 - neodločen 14.8
- 9 - ne vem, b. o. 17.5

1.11 LJUDJE SI POD BESEDO "DEMOKRACIJA" PREDSTAVLJAJO RAZLIČNE STVARI. NA PRIMER TUDI TE, KI VAM JIH BOM PREBRAL-A. ZA VSAKO OD TEH STVARI MI POVEJTE, V KOLIKŠNI MERI JE PO

VAŠEM MNENJU DEMOKRACIJA Z NJO POVEZANA (ALI PA NI POVEZANA):
močno precej ne dosti nič ne vem

1 2 3 4 9

a) politične svoboščine, svoboda govora,

svoboda združevanja 39.3 35.5 11.5 2.2 11.6

b) večja socialna enakost 19.2 27.3 31.2 10.4 12.0

c) da je lahko več političnih odločitev

sprejetih na ravni občine, regije 15.7 38.0 21.1 4.9 20.4

d) manj korupcije in zlorab pooblastil 22.2 25.0 22.8 12.8 17.3

močno precej ne dosti nič ne vem

1 2 3 4 9

e) svoboda moralnih in seksualnih

opredelitev 20.5 33.3 16.8 7.5 22.0
 f) enakost ljudi pred zakonom 39.2 26.3 16.2 6.3 12.1
 g) državni nadzor nad bankami in velikimi zasebnimi podjetji 15.4 29.0 25.3 9.6 20.8

h) enake pravice za ženske 38.6 33.2 12.9 3.7 11.7
 i) več dela, manj nezaposlenosti 27.5 26.4 23.3 11.3 11.6
 j) izboljšanje ekonomskih razmer 25.3 28.3 25.5 9.2 11.8

k) večstrankarski sistem 40.2 29.8 10.4 2.9 16.8
 l) pravica državljanov do soodločanja 43.3 27.4 15.4 3.5 10.5

Priloga B: Izpisi iz programa SQP:

WinSQP survey summary: v516.SQP

Item name:	Wording:	the validity coefficient (v)	the reliability coefficient (r)	the quality coefficient (q)	the method effect (m)	The total validity (validity)	the total reliability (reliability)	the total quality (quality)	the method-induced correlation (method-correlation)
v516	Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?	0.8941	0.8812	0.7879	0.2006	0.7994	0.7765	0.6208	0.1558
v516									
Choice:	Answer:	V:	Max. V:	Dif. V:	R:	Max. R:	Dif. R:		
Request for an answer	"Če pomislite na svoje sedanje življenje, ali ste na splošno srečni ali nesrečni?"	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	
Response categories	1 Zelo srečen 2 precej srečen 3 ne preveč srečen 4 sploh nisem srečen	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	
Domain	Life in general	-0.0160	0.1960	0.2120	-0.0770	0.0910	0.1680		
Concept	Feelings	-0.0080	0.0190	0.0270	-0.0040	0.0120	0.0160		
Social Desirability	A lot	0.0160	0.0160	0.0000	0.0040	0.0046	0.0006		
Centrality	Central	-0.0180	-0.0090	0.0090	-0.0340	-0.0170	0.0170		
Reference period	Present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440		
Question formulation: basic choice	Direct or not applicable (battery)	0.0000	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040		

Use of stimulus or statement in the question	No stimulus or statement	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Use of gradation	Gradation used	-0.0230	0.0000	0.0230	0.0800	0.0800	0.0000
Absolute or comparative judgement	Comparative	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0130	0.0130	0.0000
Balance of the request	Balanced request or not applicable (battery)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Presence of a exhortation to answer	No particular exhortation present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Emphasis on subjective opinion in request	Present	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060
Information about opinion of other people	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Response scale: basic choice	Categories	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Labels of categories	all	-0.0150	-0.0150	0.0000	0.0990	0.0990	0.0000
Kind of labels	Short text	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Neutral or middle category	Not present	0.0240	0.0240	0.0000	0.0390	0.0390	0.0000
Full theoretical range of the scale	both unipolar	0.0090	0.0270	0.0180	-0.0150	-0.0150	0.0000
Correspondence between labels and numbers	Medium	0.0022	0.0033	0.0011	-0.0336	-0.0168	0.0168
Symmetry of response scale	Symmetric / not applicable	0.0000	0.0220	0.0220	0.0000	0.0260	0.0260
Order of labels	First label positive	0.0280	0.0280	0.0000	-0.0160	-0.0080	0.0080
Number of fixed reference points	2	0.0420	21.0000	20.9580	0.0300	15.0000	14.9700
Number of categories	4.000000	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0560	14.0000	13.9440
Don't know possibility	Only registered	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Question form	question present	0.0120	0.0115	-0.0005	0.0270	0.0272	0.0002
Instruction for the respondent available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Instruction for the interviewer available?	No	0.0000	0.0060	0.0060	0.0000	0.0000	0.0000
Extra motivation, info or definition available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0070	0.0070
Introduction available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0060	0.0060
Knowledge provided	No extra information provided	-0.0060	-0.0060	0.0000	-0.0130	-0.0130	0.0000
Number of	1.000000	-0.0083	0.0000	0.0083	0.0127	12.7000	12.6873

sentences in the question								
Number of words in question	13.000000	-0.0169	0.0000	0.0169	0.0104	0.8000	0.7896	
Mean number of words per sentence in question	13.000000	0.0143	1.1000	1.0857	-0.0286	0.0000	0.0286	
Mean number of syllables per word in question	2	-0.0208	0.0000	0.0208	-0.0650	0.0000	0.0650	
Number of subordinate clauses in the question	1	-0.0180	0.0000	0.0180	0.0140	14.0000	13.9860	
Total number of nouns in question	3	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	
Number of abstract nouns in question	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	
Mode of data collection	Paper and pencil	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	
Interviewer administered or self completion	Interviewer	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510	
Presentation of information	Oral	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000	
Item placed in battery	Yes	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103	
Position of the item in the questionnaire	234	0.0234	0.0000	-0.0234	0.0702	0.0900	0.0198	
Language used in the questionnaire	Slovene	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	

WinSQP survey summary: Q3.SQP

Item name:	Wording:	the validity coefficient (v)	the reliability coefficient (r)	the quality coefficient (q)	the method effect (m)	The total validity (validity)	the total reliability (reliability)	the total quality (quality)	the method-induced correlation (method-correlation)
Q3	Če ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste ...	0.7875	0.7794	0.6138	0.3798	0.6202	0.6074	0.3767	0.2307

Q3

Choice:	Answer:	V:	Max. V:	Dif. V:	R:	Max. R:	Dif. R:
Request for an answer	"Če ocenjujete v celoti, ali bi rekli, da ste ..."	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Response categories	1 zelo srečni 2 precej srečni 3 ne preveč srečni 4 sploh niste srečni	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Domain	Life in general	-0.0160	0.1960	0.2120	-0.0770	0.0910	0.1680

Concept	Feelings	-0.0080	0.0190	0.0270	-0.0040	0.0120	0.0160
Social Desirability	A bit	0.0080	0.0160	0.0080	0.0020	0.0046	0.0026
Centrality	Rather central	-0.0270	-0.0090	0.0180	-0.0510	-0.0170	0.0340
Reference period	Present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440
Question formulation: basic choice	Direct or not applicable (battery)	0.0000	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040
Use of stimulus or statement in the question	No stimulus or statement	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Use of gradation	Gradation used	-0.0230	0.0000	0.0230	0.0800	0.0800	0.0000
Absolute or comparative judgement	Absolute	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0130	0.0130
Balance of the request	Balanced request or not applicable (battery)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Presence of a exhortation to answer	No particular exhortation present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Emphasis on subjective opinion in request	Present	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060
Information about opinion of other people	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Response scale: basic choice	Categories	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Labels of categories	all	-0.0150	-0.0150	0.0000	0.0990	0.0990	0.0000
Kind of labels	Short text	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Neutral or middle category	Not present	0.0240	0.0240	0.0000	0.0390	0.0390	0.0000
Full theoretical range of the scale	both unipolar	0.0090	0.0270	0.0180	-0.0150	-0.0150	0.0000
Correspondence between labels and numbers	Low	0.0033	0.0033	-0.0000	-0.0504	-0.0168	0.0336
Symmetry of response scale	Symmetric / not applicable	0.0000	0.0220	0.0220	0.0000	0.0260	0.0260
Order of labels	First label positive	0.0280	0.0280	0.0000	-0.0160	-0.0080	0.0080
Number of fixed reference points	2	0.0420	21.0000	20.9580	0.0300	15.0000	14.9700
Number of categories	4.000000	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0560	14.0000	13.9440
Don't know possibility	Only registered	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Question form	none of the three (in battery)	0.0000	0.0115	0.0115	0.0000	0.0272	0.0272
Instruction for the respondent available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

Instruction for the interviewer available?	Yes	0.0060	0.0060	0.0000	-0.0001	0.0000	0.0001
Extra motivation, info or definition available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0070	0.0070
Introduction available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0060	0.0060
Knowledge provided	No extra information provided	-0.0060	-0.0060	0.0000	-0.0130	-0.0130	0.0000
Number of sentences in the question	3.000000	-0.0249	0.0000	0.0249	0.0381	12.7000	12.6619
Number of words in question	8.000000	-0.0104	0.0000	0.0104	0.0064	0.8000	0.7936
Mean number of words per sentence in question	2.000000	0.0029	1.1000	1.0971	-0.0059	0.0000	0.0059
Mean number of syllables per word in question	2	-0.0208	0.0000	0.0208	-0.0650	0.0000	0.0650
Number of subordinate clauses in the question	1	-0.0180	0.0000	0.0180	0.0140	14.0000	13.9860
Total number of nouns in question	1	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Number of abstract nouns in question	1	-0.0140	0.0000	0.0140	0.0030	0.0000	-0.0030
Mode of data collection	Computer assisted	-0.0383	0.0000	0.0383	-0.0038	0.0000	0.0038
Interviewer administered or self completion	Interviewer	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510
Presentation of information	Oral	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000
Item placed in battery	Yes	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103
Position of the item in the questionnaire	3	0.0045	0.0000	-0.0045	0.0009	0.0900	0.0891
Language used in the questionnaire	Slovene	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

WinSQP survey summary: 1.02.SQP

Item name:	Wording:	the validity coefficient (v)	the reliability coefficient (r)	the quality coefficient (q)	the method effect (m)	the total validity (validity)	the total reliability (reliability)	the total quality (quality)	the method-induced correlation (method-correlation)
1.02	KAK NO JE VA E MNENJE O TEM? KAJ ZA VAS POMENI DEMOKRACIJA?	0.8199	0.6857	0.5622	0.3278	0.6722	0.4702	0.3161	0.1541

1.02

Choice: Answer: V: Max. V: Dif. V: R: Max. R: Dif. R:

Request for an answer	"KAK NO JE VA E MNENJE O TEM? KAJ ZA VAS POMENI DEMOKRACIJA?"	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Response categories		0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Domain	National Politics	0.0450	0.1960	0.1510	0.0530	0.0910	0.0380
Concept	Feelings	-0.0080	0.0190	0.0270	-0.0040	0.0120	0.0160
Social Desirability	Not present	0.0000	0.0160	0.0160	0.0000	0.0046	0.0046
Centrality	Not at all central/salient	-0.0450	-0.0090	0.0360	-0.0850	-0.0170	0.0680
Reference period	Present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440
Question formulation: basic choice	Direct or not applicable (battery)	0.0000	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040
Use of stimulus or statement in the question	No stimulus or statement	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Use of gradation	No gradation used	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0800	0.0800
Absolute or comparative judgement	Absolute	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0130	0.0130
Balance of the request	Balanced request or not applicable (battery)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Presence of a exhortation to answer	No particular exhortation present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Emphasis on subjective opinion in request	Present	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060
Information about opinion of other people	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Response scale: basic choice	Open question	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Don't know possibility	Only registered	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Question form	question present	0.0120	0.0115	-0.0005	0.0270	0.0272	0.0002
Instruction for the respondent available?	Yes	-0.0150	0.0000	0.0150	-0.0130	0.0000	0.0130
Instruction for the interviewer available?	No	0.0000	0.0060	0.0060	0.0000	0.0000	0.0000
Extra motivation, info or definition available?	Yes	-0.0003	0.0000	0.0003	0.0070	0.0070	0.0000
Introduction available?	Yes	-0.0110	0.0000	0.0110	0.0060	0.0060	0.0000
Introduction	"VELIKO JE RAZPRAVO	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

TEM, KAJ
POMENI
DEMOKRACIJA.
"

Question in Introduction available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Number of words in introduction	7.000000	0.0098	1.1200	1.1102	-0.0091	0.0000	0.0091
Number of sentences in introduction	2.000000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Mean no. words per sentence in introduction	2.000000	-0.0013	0.0000	0.0013	0.0002	0.0000	-0.0002
Number of subordinated clauses in introduction	0	0.0000	8.0000	8.0000	0.0000	29.0000	29.0000
Knowledge provided	No extra information provided	-0.0060	-0.0060	0.0000	-0.0130	-0.0130	0.0000
Number of sentences in the question	2.000000	-0.0166	0.0000	0.0166	0.0254	12.7000	12.6746
Number of words in question	10.000000	-0.0130	0.0000	0.0130	0.0080	0.8000	0.7920
Mean number of words per sentence in question	5.500000	0.0055	1.1000	1.0945	-0.0110	0.0000	0.0110
Mean number of syllables per word in question	1	-0.0104	0.0000	0.0104	-0.0325	0.0000	0.0325
Number of subordinate clauses in the question	1	-0.0180	0.0000	0.0180	0.0140	14.0000	13.9860
Total number of nouns in question	2	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Number of abstract nouns in question	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Mode of data collection	Paper and pencil	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Interviewer administered or self completion	Interviewer	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510
Presentation of information	Oral	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000
Item placed in battery	Yes	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103
Position of the item in the questionnaire	2	0.0030	0.0000	-0.0030	0.0006	0.0900	0.0894

Language used in the questionnaire	Slovene	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
------------------------------------	---------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

WinSQP survey summary: 1.03.SQP

Item name:	Wording:	the validity coefficient (v)	the reliability coefficient (r)	the quality coefficient (q)	the method effect (m)	the total validity (validity)	the total reliability (reliability)	the total quality (quality)	The method-induced correlation (method-correlation)
1.03	ALI VERJAMETE, DA JE DEMOKRACIJA NAJBOLJŠA OBLIKA VLADANJA, ALI PA OBSTAJA ŠE KAKŠNA DRUGA, KI JE BOLJŠA?	0.9680	0.8767	0.8486	0.0631	0.9369	0.7687	0.7202	0.0485

1.03

Choice:	Answer:	V:	Max. V:	Dif. V:	R:	Max. R:	Dif. R:
Request for an answer	"ALI VERJAMETE, DA JE DEMOKRACIJA NAJBOLJŠA OBLIKA VLADANJA, ALI PA OBSTAJA ŠE KAKŠNA DRUGA, KI JE BOLJŠA? "	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Response categories	1 demokracija je najboljša oblika vladanja 2 obstaja še druga oblika vladanja, ki je še boljše 3 neodločen	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Domain	National Politics	0.0450	0.1960	0.1510	0.0530	0.0910	0.0380
Concept	Evaluative belief	0.0140	0.0190	0.0050	0.0060	0.0120	0.0060
Social Desirability	A bit	0.0080	0.0160	0.0080	0.0020	0.0046	0.0026
Centrality	A bit central	-0.0360	-0.0090	0.0270	-0.0680	-0.0170	0.0510
Reference period	Present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440
Question formulation: basic choice	Indirect	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040	0.0000
Use of stimulus or statement in the question	No stimulus or statement	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Use of gradation	No gradation used	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0800	0.0800
Absolute or comparative judgement	Comparative	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0130	0.0130	0.0000
Balance of the request	Balanced request or not applicable (battery)	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Presence of a exhortation to answer	No particular exhortation present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Emphasis on subjective	Present	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060

opinion in request							
Information about opinion of other people	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Response scale: basic choice	Categories	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Labels of categories	all	-0.0150	-0.0150	0.0000	0.0990	0.0990	0.0000
Kind of labels	Complete sentence / combination	-0.0090	0.0000	0.0090	-0.0480	0.0000	0.0480
Neutral or middle category	Present/not applicable	0.0080	0.0240	0.0160	0.0130	0.0390	0.0260
Full theoretical range of the scale	both bipolar	0.0180	0.0270	0.0090	-0.0300	-0.0150	0.0150
Correspondence between labels and numbers	Not applicable	0.0000	0.0033	0.0033	0.0000	-0.0168	-0.0168
Symmetry of response scale	Asymmetric	0.0220	0.0220	0.0000	0.0260	0.0260	0.0000
Order of labels	First label negative or n/a	0.0140	0.0280	0.0140	-0.0080	-0.0080	0.0000
Number of fixed reference points	2	0.0420	21.0000	20.9580	0.0300	15.0000	14.9700
Number of categories	3.000000	-0.0060	0.0000	0.0060	0.0420	14.0000	13.9580
Don't know possibility	Only registered	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Question form	question present	0.0120	0.0115	-0.0005	0.0270	0.0272	0.0002
Instruction for the respondent available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Instruction for the interviewer available?	Yes	0.0060	0.0060	0.0000	-0.0001	0.0000	0.0001
Extra motivation, info or definition available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0070	0.0070
Introduction available?	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0060	0.0060
Knowledge provided	No extra information provided	-0.0060	-0.0060	0.0000	-0.0130	-0.0130	0.0000
Number of sentences in the question	2.000000	-0.0166	0.0000	0.0166	0.0254	12.7000	12.6746
Number of words in question	17.000000	-0.0221	0.0000	0.0221	0.0136	0.8000	0.7864
Mean number of words per sentence in question	8.000000	0.0094	1.1000	1.0907	-0.0187	0.0000	0.0187
Mean number of syllables per word in question	1	-0.0104	0.0000	0.0104	-0.0325	0.0000	0.0325
Number of subordinate clauses in the question	2	-0.0360	0.0000	0.0360	0.0280	14.0000	13.9720
Total number of	3	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

nouns in question								
Number of abstract nouns in question	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Mode of data collection	Paper and pencil	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Interviewer administered or self completion	Interviewer	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510	
Presentation of information	Oral	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000	
Item placed in battery	Yes	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103	
Position of the item in the questionnaire	3	0.0045	0.0000	-0.0045	0.0009	0.0900	0.0891	
Language used in the questionnaire	Slovene	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	

WinSQP survey summary: 1.11a.SQP

Item name:	Wording:	the validity coefficient (v)	the reliability coefficient (r)	the quality coefficient (q)	the method effect (m)	the total validity (validity)	the total reliability (reliability)	the total quality (quality)	the method-induced correlation (method-correlation)
1.11a	a) politične svobođine, svoboda govora, svoboda zdruđevanja	0.9391	0.7601	0.7138	0.1182	0.8818	0.5777	0.5094	0.0683
1.11a									
Choice:	Answer:	V:	Max. V:	Dif. V:	R:	Max. R:	Dif. R:		
Request for an answer	"a) politične svobođine, svoboda govora, svoboda zdruđevanja "	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Response categories	1 močno 2 precej 3 ne dosti 4 nič	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Domain	National Politics	0.0450	0.1960	0.1510	0.0530	0.0910	0.0380		
Concept	Evaluative belief	0.0140	0.0190	0.0050	0.0060	0.0120	0.0060		
Social Desirability	A bit	0.0080	0.0160	0.0080	0.0020	0.0046	0.0026		
Centrality	Rather central	-0.0270	-0.0090	0.0180	-0.0510	-0.0170	0.0340		
Reference period	Present	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0440	0.0440		
Question formulation: basic choice	Direct or not applicable (battery)	0.0000	0.0410	0.0410	0.0000	0.0040	0.0040		
Use of stimulus or statement in the question	Stimulus or statement is present	-0.0120	0.0000	0.0120	-0.0230	0.0000	0.0230		
Use of gradation	Gradation used	-0.0230	0.0000	0.0230	0.0800	0.0800	0.0000		
Absolute or comparative judgement	Comparative	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0130	0.0130	0.0000		
Balance of the request	Balanced request or not applicable	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000		

	(battery)						
Presence of a exhortation to answer	Exhortation present	-0.0120	0.0000	0.0120	-0.0110	0.0000	0.0110
Emphasis on subjective opinion in request	Present	-0.0340	0.0000	0.0340	-0.0060	0.0000	0.0060
Information about opinion of other people	No	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0010	0.0010
Response scale: basic choice	Categories	0.0000	0.0245	0.0245	0.0000	0.1208	0.1208
Labels of categories	all	-0.0150	-0.0150	0.0000	0.0990	0.0990	0.0000
Kind of labels	Short text	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Neutral or middle category	Not present	0.0240	0.0240	0.0000	0.0390	0.0390	0.0000
Full theoretical range of the scale	both unipolar	0.0090	0.0270	0.0180	-0.0150	-0.0150	0.0000
Correspondence between labels and numbers	Low	0.0033	0.0033	-0.0000	-0.0504	-0.0168	0.0336
Symmetry of response scale	Symmetric / not applicable	0.0000	0.0220	0.0220	0.0000	0.0260	0.0260
Order of labels	First label positive	0.0280	0.0280	0.0000	-0.0160	-0.0080	0.0080
Number of fixed reference points	2	0.0420	21.0000	20.9580	0.0300	15.0000	14.9700
Number of categories	4.000000	-0.0080	0.0000	0.0080	0.0560	14.0000	13.9440
Don't know possibility	Only registered	-0.0040	-0.0020	0.0020	-0.0140	-0.0070	0.0070
Question form	declarative	0.0000	0.0115	0.0115	0.0000	0.0272	0.0272
Instruction for the respondent available?	Yes	-0.0150	0.0000	0.0150	-0.0130	0.0000	0.0130
Instruction for the interviewer available?	Yes	0.0060	0.0060	0.0000	-0.0001	0.0000	0.0001
Extra motivation, info or definition available?	Yes	-0.0003	0.0000	0.0003	0.0070	0.0070	0.0000
Introduction available?	Yes	-0.0110	0.0000	0.0110	0.0060	0.0060	0.0000
Introduction	"LJUDJE SI POD BESEDO "DEMOKRACIJA" PREDSTAVLJAJO RAZLIČNE STVARI. NA PRIMER TUDI TE, KI VAM JIH BOM PREBRAL- A. ZA VSAKO OD TEH STVARI MI POVEJTE, V KOLIKŠNI MERI JE PO VAŠEM MNENJU DEMOKRACIJA Z NJO POVEZANA (ALI PA NI POVEZANA): "	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000

Question in Introduction available?	Yes	-0.0210	0.0000	0.0210	-0.0450	0.0000	0.0450
Number of words in introduction	37.000000	0.0518	1.1200	1.0682	-0.0481	0.0000	0.0481
Number of sentences in introduction	5.000000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Mean no. words per sentence in introduction	13.000000	-0.0027	0.0000	0.0027	0.0004	0.0000	-0.0004
Number of subordinated clauses in introduction	2	0.0160	8.0000	7.9840	0.0580	29.0000	28.9420
Knowledge provided	Other explanations	-0.0180	-0.0060	0.0120	-0.0390	-0.0130	0.0260
Number of sentences in the question	1.000000	-0.0083	0.0000	0.0083	0.0127	12.7000	12.6873
Number of words in question	6.000000	-0.0078	0.0000	0.0078	0.0048	0.8000	0.7952
Mean number of words per sentence in question	7.000000	0.0066	1.1000	1.0934	-0.0132	0.0000	0.0132
Mean number of syllables per word in question	3	-0.0312	0.0000	0.0312	-0.0975	0.0000	0.0975
Number of subordinate clauses in the question	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	14.0000	14.0000
Total number of nouns in question	3	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Number of abstract nouns in question	0	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Mode of data collection	Paper and pencil	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000
Interviewer administered or self completion	Interviewer	-0.1040	0.0000	0.1040	-0.0510	0.0000	0.0510
Presentation of information	Oral	0.0253	0.0253	0.0000	0.0104	0.0104	0.0000
Item placed in battery	Yes	0.0289	0.0289	0.0000	-0.0103	0.0000	0.0103
Position of the item in the questionnaire	11	0.0165	0.0000	-0.0165	0.0033	0.0900	0.0867
Language used in the questionnaire	Slovene	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000	0.0000